

ZITTING VAN DEN 8STEN APRIL.

ZITTING VAN MAANDAG 8 APRIL.

De vergadering wordt des ochtends ten elf ure geopend door den Voorzitter, *L. G. A. graaf van Limburg Stirum*.

Er zijn aanvankelijk 31 leden tegenwoordig.

De Ministers van Justitie, van Binnenlandsche Zaken, van Marine en van Finantien wonen de vergadering bij.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting, van den 5den April jl., worden gelezen en goedgekeurd.

Is ingekomen eene missive van den heer van Verschuier, daarbij kennis gevende dat hij wegens familie-aangelegenheden de werkzaamheden der Vergadering niet zal kunnen bijwonen. Die missive wordt voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter** berigt dat de heer van Nispen van Pannerden hem verzocht heeft ter kennis van de Vergadering te brengen, dat hij, herbenoemd tot burgemeester van Zevenaar, die betrekking heeft aanvaard, en tevens zijn wensch mede te deelen, dat de Vergadering ook te zijnen opzichte beslisse of hij door die aanvaarding al dan niet als lid der Vergadering beschouwd bleef. Daar de Vergadering in hare zitting van den 5den April jl. eene beslissing genomen heeft ten aanzien van de vijf leden die in hetzelfde geval als de heer van Nispen van Pannerden verkeerden, zoo stelt de Voorzitter voor om ook thans in gelijken zin op de door dezen laatsten heer gedane vraag te besluiten.

De heer **van Meurs** vraagt daarop het woord en zegt:

Ik was in de vorige zitting wel de eerste spreker, die zich niet kon vereenigen met het denkbeeld, dat een burgemeester niet kon geacht worden gerangschikt te moeten worden onder de staatsambtenaren, welke, dien post aannemende, volgens art. 91 der Grondwet, ophielden lid der Staten-Generaal te zijn. Tot mijn leedwezen heb ik de overtuiging noch onder de discussie, noch door de inlichtingen van Zijne Excellentie den Minister mogen ontvangen, dat een burgemeester niet moest geacht worden staatsambtenaar te zijn. Ik heb dus moeten persisteren bij mijn gevoelen en moeten stemmen tegen de admmissie van herbenoemde burgemeesters als leden in deze Vergadering. Zoo ik mij intuschen verheug dat mij de gelegenheid werd gegeven mijn votum grondwettig, naar mijn inzicht, te kunnen uitbrengen, aan den anderen kant verheug ik mij, na het gevallen besluit der Kamer, niet minder heden te kunnen medewerken om den heer van Nispen de gelegenheid te geven deze Vergadering wederom te kunnen bijwonen. Ik appuieer het voorstel van den Voorzitter.

De heer **Hoffman**: Ik ben tot mijn leedwezen van een tegenovergesteld gevoelen als de eerste spreker. Ook ik heb in de vorige vergadering in gemoede mijne stem tegen de admmissie der herbenoemde burgemeesters moeten uitbrengen; maar al geldt het hier ook niet een principe, iedereen moet weten in hoever zijne stem overeenkomt met den eed door hem op de Grondwet gedaan.

Wanneer het door den Voorzitter gedane voorstel wierd aangenomen, dan zou daaruit volgen, dat iemand van wien men heden eene kennisgeving krijgt, dat hij, tot burgemeester herbenoemd, die betrekking heeft aanvaard, gerekend zou worden te behooren tot, en effect zou genieten van een besluit in eene vorige vergadering over andere personen genomen.

Daarenboven is de vergadering heden veel voltalliger dan in de laatste vergadering, en ik geloof dus dat er eene nieuwe stemming over de al- of niet-toelating van ons geacht medelid den heer van Nispen moet plaats hebben.

Daar er verschil van gevoelen bestaat omtrent het voorstel des Voorzitters, zoo wil deze dit aan eene stemming onderwerpen.

De heer **van Beeck Vollenhoven** vraagt daarop het woord en zegt: Ik neem de vrijheid het woord te vragen, dewijl de Voorzitter alsnu in omvraag zal brengen, of ons geacht medelid de heer van Nispen van Pannerden al dan niet in deze Vergadering zitting zal nemen.

Ik ben tot mijn leedwezen door ongesteldheid verhinderd geweest, tegenwoordig te zijn in de laatstverge vergadering. Ware ik daar geweest, ook ik zou mij verzet hebben tegen het zitting nemen van de tot de burgemeesters herbenoemde leden. Maar

het komt mij voor, dat na de beslissing, welke toen gevallen is, zoo als uit de notulen, zoo straks voorgelezen, is gebleken, dat namelijk de herbenoemde leden beschouwd moeten worden als niet opgehouden te hebben leden dezer Vergadering te zijn, het vraagpunt moet geacht worden uitgemaakt te zijn. Wat zal toch het effect wezen, wanneer, op dit oogenblik, de meerderheid der hier tegenwoordig zijnde leden een tegenovergesteld votum uitbrengt? Dan zou, omdat toevalligerwijze de Vergadering eenigzins meer voltallig is, dan in de vorige zitting plaats had, een besluit kunnen genomen worden, in lijnregten strijd met dat in de vorige vergadering gevallen. Het doet mij alzoo leed, dat ik mij moet verzetten tegen hetgeen zoo even door den vorigen geachten spreker gezegd is. Ik herhaal dat ik gestemd zou hebben tegen de admmissie der vijf leden, waaromtrent sprake was; maar ik eerbiedig een eenmaal door de Vergadering genomen besluit, hetwelk ik beschouw als een beginsel, dat in deze Kamer aangenomen is. Ik zal alzoo, mogt dit punt tot eene stemming komen, ten voordeele stemmen van de admmissie des heeren van Nispen van Pannerden.

De heer **Taets van Amerongen**: Alhoewel ik de persoonlijke overtuiging koester, dat de 4de alinea van art. 91 der Grondwet wel degelijk van toepassing is op het lid dat heden heeft kennis gegeven dat hij, tot burgemeester herbenoemd, die betrekking heeft aanvaard, en alzoo in hetzelfde geval verkeert als de vijf leden tegen wier admmissie in deze Vergadering ik in de vorige Vergadering gestemd heb, zoo verneem ik echter dat, aangezien omtrent dit punt eenmaal een besluit genomen is, ten dien aanzien geene nieuwe quaestie in deze Kamer behoort te worden opgeworpen.

Daar niemand meer het woord verlangt, worden de beraadslagen gesloten, en het voorstel des Voorzitters, strekkende om den heer van Nispen van Pannerden, tot burgemeester van Zevenaar herbenoemd, en die betrekking hebbende aanvaard, als lid der Vergadering te blijven beschouwen, in omvraag gebracht.

Dat voorstel wordt met 21 tegen 4 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: 't Hooft, Diemont, Gevers van Endegeest, van Lidth de Jende, van Meurs, Insinger, de Rijk, Regout, van der Lek de Clercq, Beerenbroek, Martens van Sevehoven, Bosch, van Mierlo, Freseman Victor, Taets van Amerongen, Tonckens, Vos de Wael, van Beeck Vollenhoven, van Aylva van Pallandt, Corver Hooft en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: Lightenvelt, Blankenheijn, Hoffman en van Sasse van Ysselt.

Afwezig bij de stemming waren de heeren: Rengers, de Jonge van Ellemeet, van Swinderen, Verheij van den Bogaerd, Groeninx van Zoelen en Engelkens.

Is ingekomen een verzoekschrift van den raad der stad Bolsward, houdende bedenkingen tegen de wet tot vaststelling van het briefport en de regeling der aangelegenheden van de brievenposterij.

Wordt besloten dit stuk te verzenden naar de Commissie voor de Verzoekschriften.

Aan de orde is het rigten van vragen aan het Ministerie betrekkelijk de laatste benoemingen van burgemeesters.

Voor en al eer daartoe wordt overgegaan, vraagt de heer **van Meurs** het woord tot het doen van eene motie van orde, en zegt:

Ik heb het woord gevraagd, om een voorstel in het midden te brengen tot verdaging der vergaderingen van af den dag van heden tot den bepaalden dag der vereenigde zitting van de Staten-Generaal op den 19den April aanstaande. Ik zal de eer hebben het gevoelen, dat mij genoopt heeft om dit voorstel aan u voor te dragen, te ontwikkelen. Het werk voor deze onze sessie, ons in de eerste vergadering derzelve voorgelegd, heeft zich alleen bepaald tot het onderzoek, tot het goed- of afkeuren van vier wets-ontwerpen.

Het eerste is tot verhooging der begrooting der uitgaven uit de fondsen voor kwade posten, wegens de belasting op het personeel en het regt van patent over de dienstjaren 1843—1848; het tweede tot verhooging der begrooting van uitgaven van het IXde hoofdstuk A voor 1849, ter zake van renten en onkosten van uitgifte der schatkistbiljetten; het derde betreft

de heffing eener verlangde provinciale belasting in Friesland, gedurende 1850; en het vierde, eindelijk, is de wet tot vaststelling van het briefport en tot regeling der aangelegenheden van de brievenposterij.

De twee eerste, als zeer eenvoudig, zijn in mijn oog van weinig belang; immers zij vorderen weinig tijd en geen den midden spoed. De twee laatsten mogen meerderen spoed vereischen, en van meer belang geacht worden; deze toch zijn reeds in al de afdeelingen aan het onderzoek der leden onderworpen, zoodat ten aanzien van die twee laatstgenoemde wetten geen ander werk meer zal overschieten dan het uitbrengen der rapporten en het opmaken der verslagen door de commissien van rapporteurs, en daarna de openbare discussie. Die arbeid zal, ja, gewis eenige dagen werkzaamheid van ons vereischen, doch geen werk genoeg opleveren, tot dat de vereenigde zitting op den 19den April aanstaande plaats zal hebben. Wat zal dan het geval zijn? Het is niet te betwijfelen, of ons zal dan het hoogst onaangename arrest worden opgelegd, van hier verscheidene dagen in de residentie werkeloos te moeten blijven, zonder ons naar elders te mogen begeven, ten laste van de schatkist en ten nadeele van onze particuliere belangen, hetgeen wij noch voor het Rijk, noch voor ons zelve zullen kunnen verantwoorden.

Ziedaar, Mijne Heeren, de gronden waarop mijn voorstel rust; ik acht het onnoodig hier meer bij te voegen, overtuigd en verzekerd dat velen uwer in dit gevoelen met mij deelen, van hoogst ongaarne zoovele dagen, die ons werkeloos overschieten, in deze residentie te moeten blijven, en onze eigene belangen te moeten verwaarloozen. Het is om die reden, dat ik de vrijheid neem den heer President te verzoeken dit mijn voorstel bij de leden in omvraag te brengen.

De Voorzitter zegt daarop, dat het door den vorigen spreker gedane voorstel, strekkende om de zittingen met den dag van heden te verdelgen tot de vereenigde zitting van de beide Kamers der Staten-Generaal op den 19den April aanstaande, nader aan de beraadslagingen der Vergadering zal worden onderworpen, na afloop der door den heer Hoffman te doene interpellatie aan het Ministerie betrekkelijk de laatstelijk plaats gehad hebbende benoemingen van burgemeesters.

De heer Hoffman bekomt alsnu het woord tot het doen zijner interpellatie en zegt:

De Kamer door hare toestemming de wenschelijkheid beaamd hebbende van het verkrijgen van inlichtingen van het Ministerie betreffende de onlangs plaats gehad hebbende benoemingen van burgemeesters, en de dag van heden tot het vragen daarom aan de Ministers bepaald zijnde, zal ik thans daartoe overgaan. Ik wensch mij daarbij zooveel doenlijk tot algemeene vragen te bepalen en zoo min mogelijk tot specialiteiten of inmenging van bijzondere personen af te dalen, tenzij ik evenwel daartoe door de te ontvangen antwoorden mogt gedrongen worden.

Tot op het einde van het vorige jaar geschieden, zoo als bekend is, de benoemingen van burgemeesteren ten platten lande volgens het reglement op het bestuur dier gemeenten gearresteerd bij Koninklijk besluit van 23 Julij 1825, en wel, volgens art. 11, door den Koning, voor zooverre de gemeenten betref welke heerlijkheden waren, op de voordragt van een persoon door den eigenaar van het heerlijk regt te doen (art. 11), en werd in die, alwaar dat regt door koop of anderszins in het bezit der gemeente was overgegaan, die voordragt volgens art. 15 uitgeoefend door den gemeenteraad. De leden van den gemeenteraad met grondbezitters werden benoemd door de Staten, na alvorens het plaatselijk bestuur te hebben gehoord.

Art. 3 der additionele artikelen van de in 1848 gewijzigde Grondwet zegt: »Alle op het oogenblik der afkondiging van de veranderingen in de Grondwet verbindende wetten, reglementen en besluiten worden gehandhaafd, tot dat zij achtervolgens door andere worden vervangen.»

Dit artikel stemt geheel in met het ontwerp der commissie van 17 Maart 1848, luidende in art. 1:

» Alle bestaande autoriteiten blijven voortduren, tot dat zij » door andere, volgens deze Grondwet, zijn vervangen. — Alle » wetten en naar de Grondwet van 1815 en 1840 verbindende reglementen en besluiten, thans in werking, blijven tot aan de invoering der nieuwe grondwettige orde gehandhaafd.»

En het verslag dier Commissie zegt tot opheldering daarvan:

» Eenige additionele bepalingen zijn bestemd om hetzij bij den » overgang van de oude tot de nieuwe orde van zaken verwarring te » keeren, hetzij de spoedige verwezenlijking van den wil der

» nieuwe Grondwet op eenige zeer dringende punten te verzeke- » ren, hetzij eene vergadering der Staten-Generaal, eer nog de » kieswet, door de Grondwet beoogd, aanwezig is, mogelijk te » maken; hiertoe dient het ontwerp van voorloopige kieswet, » waarbij men zich natuurlijk met bestaande elementen moet » trachten te helpen.»

Het reglement op het bestuur ten platten lande is daarvan niet uitgezonderd, en moest dus grondwettig in werking blijven tot op deszelfs vervanging door de gemeente-wet in art. 5 bedoeld, welke moet worden ingerigt naar de voorschriften van het IVde hoofdstuk, 3de afdeeling, der Grondwet.

Naar mijne wijze van zien, bestaat er geene magt, welke eene bepaling der Grondwet gedeeltelijk kan behouden, gedeeltelijk schorsen, er is hier geen middenweg denkbaar, het Reglement op het bestuur ten platten lande bestaat nog in zijn geheel, of in 't geheel niet; het kan niet gedeeltelijk bestaan, en dat is evenwel op dit oogenblik het geval: de benoemingen van burgemeesters zijn niet geschied volgens dat reglement, terwijl openvallende plaatsen in de gemeenteraden, bij het niet bestaan der gemeentewet, of volgens dat reglement, of willekeurig, dat is ongrondwettig, moeten worden aangevuld.

Ik vraag derhalve in de eerste plaats:

op grond van welk artikel der Grondwet het Ministerie in betrekking tot de benoemingen van burgemeesteren ten platten lande het bestaande reglement als vervallen heeft beschouwd, voor en aler het door de voorgeschreven gemeentewet is vervangen?

Het voorschrift in art. 138 der Grondwet, dat de zamenstelling, inrigting enz. der gemeentebesturen door de wet worden geregeld, nadat de Provinciale Staten zijn gehoord, zal wel uit hetzelfde milde beginsel voortspruiten, als de bepaling vroeger in art. 152 uitgedrukt door » de besturen ten platten lande worden » ingerigt op zoodanigen voet als met de bijzondere omstandigheden » van elk derzelven, en met de belangen der ingezetenen bestaan- » haar geoordeeld wordt. » Nu is het bekend, dat reeds onder het vorig Ministerie van wege de Staten of den Gouverneur aanschrijvingen bij de gemeentebesturen ten platten lande in deze provincie waren ontvangen met betrekking tot de op handen zijnde periodieke afredingen hunner burgemeesters (die aanschrijving welke in dezelfde provincie wel aan alle gemeentebesturen eensluidend zal zijn geweest, is in den algemeen bekenden brief van ingezetenen van Ridderkerk openbaar gemaakt); dat in antwoord daarop die besturen hunne wenschen deswege hebben te kennen gegeven; dat die wenschen door den gouverneur, derhalve (men mag dit althans veronderstellen) in het belang der betrokkene gemeenten zijn aangedrongen; doch dat, in weervil daarvan, in meer dan éene gemeente van dit gewest, zelfs daar waar die wenschen door petitiën van een overgroot aantal ingezetenen van allen rang en stand waren ondersteund, aan dezelve door dit Ministerie geen gehoor is gegeven, en aan meer dan éene gemeente, in plaats der afredende burgemeesters, geheel vreemde personen zijn opgedrongen, die, nimmer ingezetenen dier gemeenten geweest zijnde, ook geheel vreemd aan hare belangen zijn. Uit de Grondwet kan ik de bevoegdheid om burgemeesters buiten de ingezetenen te kiezen evenmin opmaken als uit het reglement der besturen ten platten lande. De memorie van toelichting tot de herziening van het IVde hoofdstuk zegt daarover alleen: » Bij die benoeming is het den Koning vrijgelaten ook buiten de leden van den raad te kiezen. De ondervinding heeft de noodzakelijkheid daarvan geleerd, vermits niet altijd onder die leden een in allen opzichte geschikte burgemeester is te vinden, en door eene ongelukkige keuze zoowel de algemeene belangen als die der gemeente schade lijden.»

Daar ik het geheel eens ben met het onlangs gezegde door een lid van die Kamer, waarmede dit Ministerie zich homogeen noemde (de heer Costerus), dat het van het hoogste belang is, dat aan het hoofd eener gemeente iemand sta, welke haar aangenaam is, vraag ik in de tweede plaats inlichting omtrent die handelwijze, zoo strijdig met de uitgedrukte wenschen der betrokken besturen, ondersteund door de ingezetenen zelve en aangedrongen door den Commissaris des Konings, maar ook zoo strijdig met het gevoelen der commissie van 17 Maart, die wel in art. 132 van haar ontwerp stelde: » de wet kan verordenen dat de voorzitter » (van het gemeentebestuur) door den Koning worde benoemd»; maar die in haar verslag zeide, dat de wijzigingen, door haar voorgesteld, voornamelijk ten doel hadden: » voorreest: aan het » hoofd der provincie en plaatselijke gemeente eene wezenlijke ver- » tegenwoordiging der burgerij te brengen.» (Pag. 17 van 't verslag.)

Mogt de inlichting, welke ik op dit punt zal ontvangen, geene andere zijn dan die, welke de rede van den Minister van Justitie in onze bijeenkomst in de maand December mij doet vermoeden,

dat namelijk die burgemeesters, welke de gemeenten wenschten te behouden, tevens waren notarissen, en dat dit was in strijd met art. 8 der wet op het notaris-ambt van den 9den Julij 1842, dan moet ik reeds vooraf dien grond daarmede bestrijden, dat, behalve dat art. 8, die wet nog een art. 75 bevat, dat op zich zelve reeds eene uitzondering op de bepalingen van het eerste, ten gunste der bij de uitvaardiging van die wet bestaande titularissen inhoudt, maar welke uitlegging in hun voordeel nog meer kracht erlangt, zoowel door de memorie van toelichting welke ik als considerans van die wet meen te mogen beschouwen, als door de discussie ter gelegenheid van die wet gevoerd; dit althans blijkt zonneklaar en uit de wet, en uit de toelichting en uit die discussie, dat ter dier tijd noch de Regering noch de Vertegenwoordiging personen dan notarissen tot burgemeesters kunnen worden beërd aan gedacht heeft om aan de gemeenten liever vreemdelingen als burgemeesters op te dringen, dan, wanneer het noodig was en zij verlangden het, van het regt van dispensatie gebruik te maken; maar ook de Minister van Justitie heeft de bedoeling van die wet in dien geest opgenomen in de reeds aangehaalde rede, zeggende: »Zoo zijn er sommige plaatsen waar geene andere noemd en wanneer dit door het provinciaal gouvernement wordt verklaard, dan vraagt de Minister van Binnenlandsche Zaken voor zoodanig geval de vereischte dispensatie aan zijnen ambtgenoot voor Justitie aan, die alsdan, in de overtuiging dat er op geene andere wijze in de vacature is te voorzien, niet aarzelt haar aan den Koning te onderwerpen.» Dit zou anders toch wel geen zin hebben, dewijl men, vermeenende zich noch aan de wenschen noch aan de belangen der gemeenten te moeten bekreunen, zich met aan dezelve geheel vreemde personen wel altijd zal kunnen reddden, daar er in onzen tijd vooral geen gebrek zal zijn aan dezulken, die zich, waar ook, als plattelandsburgemeester zullen laten gebruiken. Ook de meergenoemde commissie kon aan zoodanige handelwijze niet denken, toen zij in haar verslag (pag. 5) van de zelfregering der gemeenten zeide: »De belangstelling van den ingezetenen in de plaats zijner woning, op werkelijke deelgenootschap in de huishouding ge grond, geeft aan het gansche staatswezen eene stevigheid en zwaarte, die menige waggeling en menigen storm te boven doet komen.»

Daar nu echter hetgeen men goed en doenlijk heeft geacht voor sommige gemeenten, zeker voor andere niet ondoenlijk geweest zou zijn, zoo vraag ik ten derde, voor het geval dat het hier de wet op het notaris-ambt was, welke men zich volgens den Minister van Justitie tot rigtsnoer stelde, welken regel het Ministerie zich dan wel ter toepassing van die wet heeft gesteld, waardoor, zoo als die Minister zich uitdrukt, het Gouvernement zijne wijze van handelen vrij aan de billijkheid en regtvaardigheid durfde te doen toetsen. Het Ministerie zal toch niet tegenspreken dat, zoo als ik reeds in mijne vorige rede zeide, in de provincie Overijssel alle de burgemeesters-notarissen op nieuw zijn benoemd, in Gelderland, alwaar er (volgens het *Weekblad van het Regt* van 12 Februarij) vier in dat geval verkeerden, drie zijn herbenoemd, terwijl de vierde is vervangen door zijn zoon; dat zich in Zuidholland het raadselachtig geval voordoet, dat een enig district, het land van Flakkee namelijk, is verschoond gebleven van die vernielende hoos; dat overigens van de 28 burgemeesters-notarissen er dadelijk 11 zijn gecontinueerd, en een 12de, die eerst was afgezet, later op nieuw is benoemd. Ik zal van geene andere provincien spreken, omdat ik meen aan deze drie genoeg te hebben. Van de in dit gewest niet gecontinueerde 16 zijn er minstens vier (Ridderkerk, Pijnacker, Voorburg en Warmond) door aan de gemeenten vreemde personen vervangen. Er moeten bij zoodanige exceptionele wijze van handelen wel zeer gegronde redenen hebben bestaan, welke die 16 burgemeesters onwaardig deden keuren om in de gunst te deelen welke aan die 12 werd voer. De meesten toch hadden lange jaren dienst: waren er vroeger klagten tegen hen ingebracht, of door hunne gemeenten of door het gewestelijk bestuur, dan waren zij bij de vroegere periodieke afreding niet met dispensatie (zoo die al noodig was) herkozen geworden. Die gemeenten nu, welke van haar grondwettig regt van petitie gebruik maakten om met uitnemend loffelijke vermelding van haar bestuur op de continuatie dier hoofden aan te dringen, hebben regt te weten waarom daaraan elders wel, maar bij haar niet is voldaan. Zij hadden te minder reden te verwachten dat hare petitien zoo geheel zonder gevolg en buiten aanmerking zouden blijven, onder een Ministerie waarvan een lid in zijne Aanteekening op de Grondwet het lot der petitien met betrekking tot het onderzoek in de Kamer en de vraag of zij tot derzelver bemoeijingen behoorden, dus beschreef: »Het is waar, dat men zich hiervan door een

» echt Nederlandschen vond, nederlegging ter griffie, meestal » afmaakt. Men besluit niet over het verzoek, maar over de » plaats waar het stuk zal worden bewaard.»

Die schrijver schijnt dus te dier tijd meer dan thans waarde aan het lot der petitien te hebben gehecht, maar ook de betrokkene ambtenaren, op wie door die handelwijze eene blaam is geworpen, hebben daarop evenzeer regt, en daar het alleen uit het antwoord ten deze zal kunnen blijken, of het verwijt van willekeurig te handelen is onverdiend, zoo als de Minister van Justitie zich uitdrukte, zoo vraag ik ten vierde:

of bij het Ministerie zoodanige klagten tegen die niet op nieuw benoemde personen zijn ingekomen, welke hunne vervanging in tegenstelling van de continuatie hunner in hetzelfde geval verkeerende ambtgenooten, regtvaardigen kan, en of ik alzoo verkeerden ben ingelicht wanneer ik beweer dat onderscheiden hunner, zoo niet alle, niet alleen ter benoeming op nieuw door den gouverneur zijn voorgedragen, maar zelfs met aandrang op het wenschelijke en noodzakelijke daarvan in het belang hunner gemeente, herhaaldelijk is geïnsteed.

Eindelijk heb ik in mijne vorige rede gewezen op de zeker zeer ongepaste gewoonte, om de schuld van alles wat men afkeurt te wijten aan het Hoofd van den Staat; dat die gewoonte ook in ons Land heerscht is misschien wel mede daaraan toe te schrijven dat het Volk veel van ministeriele verantwoordelijkheid heeft hooren spreken, maar daarvan nog nimmer enig effect heeft gezien. Die gewoonte echter kan schadelijke gevolgen aankweeken, en daar ik wensch dat *Vaderland en Oranje* de onverzwakte leuze van ons Volk blijve, vraag ik eene verklaring van het Ministerie, dat die benoemingen door den Koning zijn geteekend op voordragt van het Ministerie en op deszelfs verantwoordelijkheid. Ik doe deze vraag te meer daarom, omdat ik vermeen groot te hebben voor de overtuiging, dat het geëerbiedigd Hoofd van den Staat bij het teekenen van de voordragten dier voorgestelde benoemingen, onkundig is gelaten van de gevolgen, namelijk de niet-wederbenoeming van velen, welke beschouwd worden als willekeurige en onbillijke afzettingen, waardoor zooveel misnoegen is ontstaan; en ik vraag dus hier bepaaldelijk bij, of aan den Koning zijn ter kennisne gebragt de voordragten en rapporten der respectieve gouverneurs te dezer zake betrekkelijk. Ik moet bij het voorstellen dezer vragen mij vrijwaren, Mijne Heeren, van eene mogelijke verdenking, als zoude ik mij verstouten te willen inbreuk maken op een koninklijk prerogatief; die gedachte werp ik verre van mij, het geldt hier niet het Koninklijk prerogatief zelf, maar de wijze waarop door de Ministers aan den Koning wordt aangeraden van zijn praerogatief gebruik te maken; het eerste behoort zeker niet, het laatste ontwijfelbaar tot de beoordeeling der Vertegenwoordiging. Ten betooge, dat dit geen steel van nieuwe uitvinding is, moge strekken de redevoering van den tegenwoordigen Voorzitter der Tweede Kamer in de zitting dier Kamer op den 7den Februarij 1843. »Het regt tot aanstelling en ontslag van officieren komt volgens de Grondwet aan den Koning toe», zeide zijn ed., »maar dat regt wordt uitgeoefend door den Minister die daarvoor verantwoordelijk is. Indien dat regt op eene onbehoorlijke wijze wordt uitgeoefend, dan is die daarvoor aansprakelijk. Van de eene zijde wordt beweerd dat er eene behoorlijke, van de andere dat er eene onbehoorlijke uitoefening heeft plaats gehad; in zulk een geval moet de betrokken Minister de zaak behoorlijk kunnen onderzoeken, en daarop aan deze Vergadering zoodanige inlichtingen geven, die het bewijs medebrengen dat zijne verantwoordelijkheid in geenen deele is gecompromitteerd.

Volgens mijn bestek, Mijne Heeren, zoude ik hierbij kunnen eindigen; er is echter nog eene zaak, welke ik, als in verband tot deze staande, ongaarne zou worden beschuldigd van te hebben over het hoofd gezien; ik zal daarvoor niet uitweiden, en mij bepalen tot slechts eene cenige vraag, het geldt niet zoozeer de benoemingen der burgemeesters in de steden, dan wel derzelver afzetting.

Volgens art. 52 van het Reglement voor het bestuur der steden worden de burgemeesters door den Koning benoemd, en wel voor den tijd van 6 jaren volgens art. 56. Bij art. 53 wordt bepaald dat het den Koning blijft voorbehouden om op de verzoeken om ontslag van burgemeesters en wethouders die in functie zijn getreden en tusschentijds hun ontslag zouden mogen begeeren, te disponeren naar bevind van zaken.

In het geheele reglement komt nergens eene bepaling voor volgens welke een burgemeester, zonder daarom te verzoeken, tusschentijds, dat is vóór het einde van zijn 6jarigen diensttijd, zoude kunnen worden afgezet, zelfs niet om wangedrag of nalatigheid, zoo als in art. 23 van het reglement voor de plattelands-besturen,

maar hiervan is in de zaak welke ik bedoel geen quaestie; ik heb namelijk op het oog het aan den burgemeester der stad Gouda, zonder zijn verzoek, toegezonden *eervol* ontslag. Daar nu het reglement voor het bestuur der steden wel onder de bij art. 3 der additionele artikelen der Grondwet gehandhaafde reglementen zal behooren; daar nu in de 6de afdeling van het IIde hoofdstuk (*Van de magt des Konings*) noch in dat reglement eene bepaling voorkomt dat de Koning de burgemeesters benoemt en naar *welgevallen ontslaat*, zoo als dit omtrent de hoofden der ministeriele departementen in art. 73 der Grondwet uitdrukkelijk is bepaald, zoo wordt algemeen beweerd dat de afzetting van den burgemeester van Gouda is eene ongrondwettige daad, en ik vinde mij daarom gedrongen aan het Ministerie deswege deze eenige vraag te doen: uit welk artikel of der Grondwet of van het grondwettige kracht hebbende reglement voor het bestuur der steden, heeft de Regering het regt afgeleid om den burgemeester van Gouda van zijn ambt te ontslaan?

Ik weet, Mijne Heeren, dat onder anderen in deze Vergadering op Vrijdag jl., de zaak waarvan thans de rede is, van ter zijde, want eene andere was aan de orde, is ter sprake gebracht, en dat ook door den Minister van Binnenlandsche Zaken, daarover is gesproken. Ter verontschuldiging dat ik verlangd heb die op zich zelve behandeld te zien, mag ik mij beroepen op het gevoelen van dien Minister, als lid der Tweede Kamer in de zitting van 21 Maart 1845, bij gelegenheid der bekende zaak van Suriname uitgebracht, toen zijn ed., nadat de Minister van Kolonien het woord had gevoerd zeide: » Men heeft in deze Vergadering zich wel eens beklaagd over de onvolledigheid der verlangde mededeelingen, ja dat soms de gevraagde verklaring of verantwoording geheel uitbleef. Hierbij steekt de houding van den Minister van Kolonien zeer af. De Minister schuwt de publiciteit niet, Zijne Excellentie heeft breede inlichting verstrekt eer die was gevraagd. — De Kamer echter zou niet handelen overeenkomstig het belang dat deze aangelegenheid ons moet inboezemen, indien zij met het aanhooren des Ministers het onderzoek aan hare zijde voor afgevoerd of voldoende hield.»

Ook ik achtte deze aangelegenheid van zoo groot belang, dat ik meende de aandacht der Regering en der Kamer daarop bijzonder te moeten vestigen.

De heer Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze redevoering zal nader worden medegedeeld. I.*]

De heer Hoffman: Ik moet betuigen, Mijne Heeren, dat indien er in de rede van den Minister van Binnenlandsche Zaken veel is geweest, dat mij leed deed, aan het slot iets door dien Minister is gezegd dat mij genoeg heeft gedaan, namelijk dat de Minister betreurt, dat wij die volle publiciteit niet hebben, die in het belang van het Gouvernement noodig is, en dat die Minister meende, dat de *Staats-courant* zoude dienen te zijn een memoriaal administratief, dat al de rapporten van benoemingen en voordrachten van Ministers zou moeten opnemen.

Ik moet verklaren dat op al hetgeen wat op mijne gedane vragen geantwoord is, veeleer had kunnen toegepast worden wat ik onlangs in een Engelsch ministerieel blad las, namelijk: dat het wel eene ellendige zaak moet zijn, die men niet aan eene parlementaire discussie durft bloot te stellen.

Ik zal niet antwoorden op hetgeen in de rede van den Minister voorkomt dat ik als zekere schampschoten op mij zou kunnen aanmerken. Ik heb hier eene petitie waarvan ik melding gemaakt heb, niet voorgelezen; maar hoorende gewagen van petitien die door wijkmeesters waren rondgebracht ter teekening, terwijl het niet moeilijk ware geweest eenige onderteekeningen voor petitien in den tegenovergestelden zin te verkrijgen, meende ik dat dit gedeelte der rede van den Minister op mij doelde.

De Minister heeft ook veel gesproken over mijne bedenking omtrent de ontevredenheid welke door de gedane benoemingen van burgemeesters is opgewekt, en hij heeft gezegd dat men zelden in de gelegenheid is, alle menschen genoeg te geven, en bezwaarlijk aan het verlangen van alle bijzondere personen kan voldoen. Maar ik heb van geene bijzondere personen gesproken, maar wel van het verlangen van gansche gemeenten; en de petitie waarvan ik melding heb gemaakt in mijne vorige rede, is eene petitie die ik gerustelijk aan den Minister zou durven overleggen, indien hij ze niet reeds onder de oogen gekregen had.

Ik durf hem gerustelijk vragen of de achtbare onderteekenaars wier namen daarop voorkomen, eenige andere bedoeling gehad hebben met de indiening daarvan, dan de bevordering van het belang der gemeente waarin die personen woonachtig zijn. Ik

houd mij overtuigd dat het karakter van de groote meerderheid der onderteekenaars te dien opzichte tegen alle verdenking verzeerd is, even als dat van den burgemeester dien het betrof.

Het spreekt van zelf, dat daar waar gemeenten vereenigd zijn, op welke omstandigheid de Minister zoo bijzonder heeft aangedrongen, dat indien drie gemeenten, die vroeger elk eenen burgemeester hadden, doch nu onder één hoofd geplaatst zijn, er twee burgemeesters niet herbenoemd kunnen worden en uitvallen. Maar dit is het geval niet met de gemeenten Ridderkerk, Warmond, Voorburg en Pijnacker. Die gemeenten zijn niet vereenigd en de niet-herbenoeming der burgemeesters aldaar werpt eene blaam op de vroeger gefungeerd hebbende burgemeesters, welke zij zeker niet verdienen.

De Minister heeft ook te kennen gegeven, dat er is gepetitioneerd voor het behoud van onwaardige burgemeesters; maar in die petitie, welke ik bedoel, is dit het geval niet. De Minister heeft ook nog gezegd, dat het Gouvernement hier in zijn regt is. Ik heb het tegendeel niet beweerd; ik heb het niet doen voorkomen, of het Gouvernement niet in zijn regt zoude zijn, om eenen afgetreden burgemeester niet op nieuw te benoemen; maar alleen meen ik bij het gezegde nog te moeten voegen dat art. 75 van de wet op het notarisambt van 1842 wel niet voorschrijft dat die burgemeesters, tevens notarissen, op den duur benoemd zouden moeten worden (dit toch zou ik in het belang der gemeenten onwenschelijk achten, wanneer die personen onbekwaam als burgemeester zijn); maar wanneer zij bekwaam voor die betrekking zijn, en de gemeenten, door den gouverneur ondersteund, eene benoeming bij continuatie verlangen, dan geloof ik dat het in den regel moet gelegd zijn, dat aan dat verzoek gehoor wordt gegeven. Dat er ongelijkheid in informatie omtrent, en ongelijkheid in het beoordeelen van personen kan plaats hebben, zal ik niet tegenspreken: dat hangt af of men zich bij bevoegde personen informeert. Ook in de vorige rede van den Minister, heeft hij gezegd, dat men bij de laatste benoemingen van burgemeesters: 1°. meer dan ooit in aanmerking genomen heeft de bekwaamheid van personen, 2°. daaromtrent gemeend heeft een zeer grondig onderzoek te moeten instellen; en dat, ten einde in de beoordeeling daarvan met billijkheid te werk te gaan, men 3°. gemeend heeft de hulp van hoogere ambtenaren te moeten inroepen. Die punten zijn ook heden weder ter sprake gebracht. Het eerste werpt eene blaam van onbekwaamheid op die burgemeesters welke niet zijn herbenoemd; het tweede punt is eene logenstrafing van de onderteekenaars der bekende petitien van gemeentebesturen en notabele ingezetenen, waarvan ik reeds gesproken heb; het bewijs echter omtrent beide die punten ontbreekt; — en wat het derde aangaat, weet ik niet welke hooge ambtenaren het Ministerie van hulp en raad hebben gediend, maar mag ik niet ontveinzen dat ik de gouverneurs der provincien die met de plattelandsburgemeesters in gedurige ambtsaanraking zijn, voor de meest, zoo niet eenige bevoegde beoordeelaars houde van de bekwaamheid of onbekwaamheid hunner onderhoorige burgemeesters; en wanneer dan, zoo als blijkt uit de aanschrijving van den gouverneur van Zuidholland aan den gemeenteraad van Ridderkerk van 26 October, de burgemeester dier plaats bij continuatie was voorgedragen, even als ik weet dat zulks omtrent die van Voorburg en meer anderen heeft plaats gehad, dan moet de gouverneur in Zuidholland wel even weinig geloofwaardigheid bij het Ministerie hebben als alle die gemeentebesturen wier beraadslagingen met de voordracht van den gouverneur voor van nul en geene waarde zijn gehouden; ik waag het niet die hooge ambtenaren, die de Minister meer geloofwaardig dan de gouverneur heeft gekeurd, te beoordeelen, maar eene enkele opmerking moet ik mij veroorloven, en ik geloof niet dat de Minister die zal tegenspreken; het is, dat de benoeming van den nieuwen burgemeester van Strijen is geschied in strijd met art. 3 litt. B van het reglement op de besturen ten platten lande, als zijnde minderjarig, hetgeen men als zeker mag stellen, dat, bijaldien de voordrachten des gouverneurs waren gevolgd, niet had kunnen gebeuen. Dat het niet wenschelijk is minderjarigen tot zoodanige betrekkingen te benoemen zal wel iedereen gereedelijk toestemmen, daargelaten nog de schromelijke gevolgen welke daaruit kunnen voortvloeijen, door het als ambtenaar van den burgerlijken stand voltrekken van huwelijken, constateren van aangiften van geboorte, overlijden, enz.

Tegenover willekeur, heeft de Minister gezegd, staat de regel. Het is juist omdat ik geen regel heb zien volgen dat ik van willekeur heb gesproken, en daarbij heb ik tot voorbeeld aangehaald Overijssel, waar alle notarissen zijn gecontinueerd als of daar geen ander bekwaam tot burgemeester was te vinden, terwijl daarentegen in de provincie Groningen alle notarissen onbekwaam

ZITTING VAN DEN 8STEN APRIL.

schijnen te zijn geweest voor het burgemeesterschap. In Gelderland zijn ze er met een verlies van slechts 25 per cent afgekomen; daarentegen in Zuidholland zooveel te erger; ik kon bij zoodanige ongelijke uitkomst wel aan geen volgen van eenen regel denken.

Ik heb niet beoogd omtrent deze zaak eenige stemming, zelfs geen ordre du jour motivé uit te lokken; ik heb dezelve, als eene zaak van algemeen belang en voor de Kroon en voor het Ministerie en voor de Natie beschouwd. Ik heb het Ministerie in de gelegenheid willen stellen om door het geven van ophelderingen de publieke opinie voor te lichten en te bevredigen, aan die opinie zal ik overlaten te beslissen aan welke zijde het regt is.

Ik voor mij, Mijne Heeren, ben door de ophelderingen niet bevredigd en blijf de benoemingen en afzettingen der burgemeesters beschouwen als daden van willekeur, en willekeur baart misnoegen en tegenstand. Ik ben een vijand van absolutismus, maar wanneer mij geene andere keuze wordt gelaten dan tusschen eene monarchale of eene ministeriele autocratie, dan kieze ik de eerste.

De Minister heeft gezegd dat het publiek belang in het oog was gehouden; ik geloof veeleer dat hier de politiek in het spel is geweest. Hogendorp zeide dat de oude partijen vernietigd waren, en er slechts ééne bestond, voor de Grondwet en het Huis van Oranje, hetwelk in de Grondwet als het ware geplant is: dit vertrouwen ik dat nog kan worden gezegd.

Men heeft beweerd dat Nederland na de gebeurtenissen van 1848 niet in een staat van revolutie heeft verkeerd; dit is zeker waar, wanneer men daaronder alleen verstaat die gewelddadige volksopshuddingen, van moord en plundering vergezeld, gelijk die in andere landen hebben plaats gehad. Er kunnen echter ook zonder eigenlijke revolutie, daden worden gepleegd, welke aan de revolutionnaire tijdperken herinneren; velen onzer hebben die beleefd; ik ken ze slechts bij overlevering, die politieke remotien na de omwenteling van 1795, welke elk eerlijk gemoed afkeurde. Ik kan het gebeurde met de burgemeesters bij niets anders vergelijken. Onwillekeurig brengt het dat tijdperk weer voor den geest; het was daarvan toen het tweede bedrijf: gelukkig is het dat deze handelwijze ook thans zoo algemeene afkeuring vindt; dit geeft vertrouwen, dat indien ooit eene partij hier te lande het eerste moogt terugwenschen, het Nederlandsche Volk als een eenig man van zijne gehechtheid aan de souvereiniteit van Oranje zal doen blijken en den Troon verdedigen onder den kreet van: Leve de Koning, weg met de republikeinen!

De heer **Minister van Binnenlandsche Zaken.** [*Deze redevoering zal nader worden medegedeeld.* II.]

Daar niemand meer het woord verlangt, worden de beraadslagingen over dit onderwerp gesloten verklaard.

De **Voorzitter** berigt, dat door de afdeelingen benoemd zijn tot hare respectieve voorzitters de heeren: Martens van Sevenhoven, van Welderen Rengers, Gevers van Endegeest en Groeninx van Zoelen; tot hare tweede voorzitters de heeren: Hoffman, van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen, Taets van Amerongen en Insinger.

Nog berigt de **Voorzitter**, dat door de afdeelingen zijn benoemd tot hare respectieve rapporteurs:

voor het wets-ontwerp betreffende de heffing van provinciale belastingen in Friesland, gedurende 1850, de heeren: Martens van Sevenhoven, van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen, de Jonge van Ellemeest en Groeninx van Zoelen;

voor het wets-ontwerp tot vaststelling van het briefport en tot regeling der aangelegenheden van de brievenposterij, de heeren: Martens van Sevenhoven, van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen, Taets van Amerongen en Groeninx van Zoelen.

De Commissie voor de Verzoekschriften brengt de navolgende verslagen uit, bij monde van den heer **Taets van Amerongen**:

I. » **O. G. Holsma** en 25 mede-onderteekenaars, allen beurt- en veerschippers in de provincie Friesland, wenden zich met hunne bezwaren, die zij, adressanten, tegen de reeds bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wet op de brievenposterij hebben, tot deze Vergadering.

Adressanten zeggen, dat zij, als eigenaars van beurt- en veerschepen, welke door velen met eenige duizenden gulden zijn betaald, door de vrijheid in het stuk van patenten aan anderen verleend, waardoor eene belangrijke concurrentie in hun vak is ontstaan, zeer zijn achteruitgegaan en benadeeld.

Adressanten zien met wezenlijken angst de toekomst tegemoet, bijaldien het wets-ontwerp, zoo als het bij de Tweede Kamer is aangenomen, tot eene wet wordt verheven, welk ontwerp daarenboven, naar het oordeel van hen adressanten, een allernadeeligen invloed zou uitoefenen, niet alleen op de beurt- en veerschippers, maar ook op eene menigte andere, welke met hem in betrekking staan en van hen verdiensten trekken, en daarenboven stremming in handel en nijverheid en vele andere takken van het volksbestaan.

Vermits het onderwerpelijk verzoek in naauw verband staat met het aanhangige wets-ontwerp tot vaststelling van het brievenport en tot regeling der aangelegenheden van de brievenposterij, heeft uwe Commissie de eer tot nederlegging ter griffie te adviseren."

II. » **J. Koch** en 38 andere beurt- en veerschippers of kooplieden, fabrikanten en winkeliers, allen te Workum, in de provincie Friesland, woonachtig, hebben zich tot deze Vergadering gewend, ten einde hunne bezwaren in te brengen tegen de wet op de brievenposterij.

Adressanten zeggen, dat het in werking brengen van gemelde wet hun een grooten knak in hun bestaan zal veroorzaken, alsmede, dat het voor kooplieden, fabrikanten en neringdoenden in hunne correspondentie met de voornaamste steden van ons Rijk eene vertraging zal veroorzaken.

Ten slotte verzoeken de adressanten, dat de wet, zoodanig als dezelve thans door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is aangenomen, door deze Kamer moge worden afgekeurd en buiten effect gesteld.

Uwe Commissie is van oordeel, dat dit verzoek behoort te worden nedergelegd ter griffie, omdat het in verband staat met een wets-ontwerp, reeds bij deze Kamer in behandeling; en heeft de eer daartoe te adviseren."

III. » In handen van uwe Commissie voor de Verzoekschriften is gesteld een request van **A. F. Bouricius**, wonende te Ede.

De requestant acht, dat de wet tot het vaststellen van het brievenport en tot regeling der aangelegenheden van de brievenposterij, door de veelvuldige amendementen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in sommige opzichten zeer aanmerkelijk is verbeterd, niettemin op een al te onnaauwkeurig, oppervlakkig en ligtvaardig fundament gebouwd is; — dat de wetten van stoffelijk belang de meeste aandacht verdienen, — en omschrijft zulks met redenen.

De requestant acht het wenschelijk, dat de aanhangige wet door de Eerste Kamer der Staten-Generaal worde verworpen, en voegt bij zijn verzoekschrift een ontwerp van wet tot regeling der post-aangelegenheden in Nederland, met aanmerkingen tot redegeving, om het aan de leden dezer Vergadering gemakkelijker te maken, opdat zij zouden kunnen onderscheiden wat aan het tegenwoordig wets-ontwerp ontbreekt.

Uwe Commissie heeft de eer u voor te stellen, dit request, met de daarbij gevoegde stukken, daar alle betrekking hebben op een aanhangig wets-ontwerp, ter griffie te deponeren, ten einde daarvan inzage door de leden kunnen worden genomen."

IV. » **F. Zitman** en 12 andere schippers van veerschuiten, varende van Leyden op Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht en Gouda, allen te Leyden woonachtig, geven bij requeste aan deze Kamer hun bezwaar te kennen tegen de ontworpen wet tot regeling van de brievenposterij, bereids door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen, als zullende zij en hun gelijken door die wet, aan den Staat gegeven, een groot verlies in hunne broodwinning lijden; — dat het overbrengen van losse brieven, even als het bezorgen van geschreven boodschappen, een eigenaardig en essentieel gedeelte van hun beroep of bedrijf is, waarvoor zij patentregt betalen, bij alle tarieven van vracht door stedelijk of gewestelijk bestuur vastgesteld of geaprobeerde; ook de vracht voor een brief is bepaald; terwijl hun nu de bevoegdheid daartoe wordt ontomen; — dat de wet hen alzoo van een verkregen regt berooft, en er zelfs een voorbeeld is, dat vroeger aan schippers, aan wie in het belang van de brievenposterij de overbrenging van brieven was ontzegd geworden, daarvoor eene schadevergoeding van den Lande is verstrekt; maar dat ook buiten en behalve dit nadeel voor de schippers persoonlijk, er een groot bezwaar uit die wet zal voortspuiten voor het publiek, vermits een schipper nu niet meer aan de op zijne vaart tusschenliggende dorpen of plaatsen losse brieven of boodschappen mag medevoeren tegen vrachtdoon, terwijl de brievenposterij alleen met zeer groot verrijft daarin voorziet; om al welke redenen de adressanten een tweeledig verzoek doen, en vragen, of dat de Eerste Kamer de ontworpen wet op de brievenposterij niet aanneme als wet, of dat hun, schippers, als die wet geheel wordt aangenomen, eene schadevergoeding moge worden beschiikt.

Uwe Commissie adviseert, dit verzoek ter griffie neder te leggen, aangezien het betrekking heeft tot een reeds in behandeling zijnde wets-ontwerp."

V. » In handen uwer Commissie is gesteld een adres van A. de Jong Wz. en vier anderen, allen handelaren in gedistilleerd te Leeuwarden (provincie Friesland), die zich tot deze Vergadering wenden, ten einde hunne bezwaren in te brengen tegen de heffing van eene provinciale belasting van negen opeenten van den rijks-accijns van het gedistilleerd en van f 1 per Nederlandsch vat op den wijn in de provincie Friesland.

De adressanten betoogen, dat deze belasting, hoe gering ook op zich zelve, de reeds bestaande onevenredigheid van druk nog verhoogt, dewijl de plaatselijke opeenten in Friesland (behalve in de grietenijen Kollumerland en Acht Karspelen) hooger zijn dan in de provincie Groningen, Drenthe en Overijsel.

Vermits het adres betrekking heeft op een wets-ontwerp, dat spoedig aan de beraadslaging dezer Vergadering zal worden onderworpen, heeft uwe Commissie de eer tot nederlegging ter griffie te adviseren."

De Vergadering vereenigt zich achtereenvolgens met de bij deze rapporten genomen conclusien.

De Commissie van Rapporteurs voor het wets-ontwerp betreffende de heffing van provinciale belasting in Friesland, gedurende 1850, brengt over dat ontwerp haar verslag uit.— Wordt besloten dat stuk te doen drukken en aan de leden rond te deelen.

De Voorzitter zegt dat hij nu zou voorstellen een dag te bepalen waarop de beraadslagingen over dat wets-voorstel zullen plaats hebben, indien niet de heer van Meurs het voorstel had gedaan om de zittingen te verdagen tot aan het oogenblik van de vereenigde zitting der beide Kamers op den 19den April aanstaande. Hij wenscht aan de Vergadering de vraag te onderwerpen, of dit voorstel een onderwerp van beraadslaging kan uitmaken.

De heer van Sasse van Ysselt vraagt daarop het woord en zegt: Ik neem de vrijheid als amendement op het voorstel van den heer van Meurs aan de Vergadering voor te stellen, om den dag van onze terugkomst te bepalen op den 17den, in plaats van op den 19den dezer. Zoo doende zullen wij voorkomen, dat wij volle tien dagen hier moeten blijven, terwijl er wellicht voor geen vijf uren werks voorhanden is. Indien de Voorzitter de beraadslaging over het wets-ontwerp betreffende de heffing van provinciale belastingen in Friesland gedurende 1850, mogt willen aan de orde stellen op den dag van morgen, dan zouden de leden morgen avond naar hunne woonplaatsen kunnen terugkeeren.

De heer Tonckens: Ik ondersteun in allen opzichte het voorstel van den vorigen spreker, alleen met deze uitzondering dat ik de Vergadering wenschte te doen bijeenkomen op den 19den en niet op den 17den April, dus op den dag waarop wij, bij het besluit geplaatst in de Nederlandsche Staats-courant, zijn opgeroepen tot eene vereenigde zitting met de Tweede Kamer. Ik ben het met den heer van Meurs eens dat er niet genoeg werk voorhanden zal zijn tot aan den 19den. Mij dunkt dat de reden, waarom de heer van Sasse van Ysselt ons twee dagen vroeger wil doen terugkeeren, vervalt, indien wij morgen het wets-ontwerp tot heffing van belastingen in de provincie Friesland aan de orde stellen, en ik heb dus de eer aan de Vergadering voor te stellen, laatstgenoemd wets-ontwerp morgen te behandelen en dan de zittingen te verdagen tot den 19den.

De Voorzitter merkt op, dat hij de beraadslaging over het voorstel van de heer van Meurs nog niet geopend, maar alleen te kennen gegeven heeft, waarom hij nog niet voorgesteld heeft enen dag te bepalen voor de beraadslaging over het wets-ontwerp betreffende de heffing van provinciale belastingen in Friesland, daarin bestaande, dat het voorstel gedaan was de zitting tot den 19den aanstaande te schorsen.

De heer van Swinderen zegt daarop: Ik geloof dat het noodzakelijk zal zijn, dat bij het voorstel door den heer van Meurs gedaan, overgelegd worde een staat waaruit ons kunne blijken dat in geval van scheiding, het bedrag van de reiskosten voor de leden dezer Vergadering minder zou zijn dan het bedrag der verblijfkosten bijaldien men hier bleef vertoeven. Ik stel dat voor om dat het punt van bezuiniging daarin als een hoofdargument, waarop het gedane voorstel steunt, voorkomt.

De Voorzitter: Ik heb, Mijne Heeren, het voorstel van den heer van Meurs, hier door dien heer geformuleerd voor mij, en mij daarbij afgevraagd of het een onderwerp van beraadslaging kan uitmaken. Ik heb het oog op het Reglement van Orde en hetgeen dezer dagen in deze Vergadering is voorgevallen, dringt mij te meer om naauwkeurig te letten op hetgeen daar staat voorgescreven. Art. 10 van dat reglement schrijft voor, dat de Voorzitter de vergaderingen belegt. Wanneer belegt hij die? Dan alleen, als er werk voorhanden is. Dat werk is voorhanden, Mijne Heeren, blijkens de stukken, welke de leden hebben ontvangen. De Commissie van Rapporteurs omtrent het wets-ontwerp tot heffing van provinciale belastingen in Friesland is bereid verslag uit te brengen; de Commissie van Rapporteurs over het wets-ontwerp op de brievenposterij vergadert heden avond. Ik vraag u dus of de Voorzitter de vergadering thans zal kunnen doen uiteengaan: ziedaar een eerste bezwaar tegen het voorstel. Een tweede bezwaar komt mij voor gelegen te zijn in de wijze waarop het voorstel gedaan is. De Vergadering wordt ingevolgd het voorschrift van art. 10 van het Reglement van Orde door den Voorzitter belegd, wanneer vijf leden dit verlangen. De verdaging tot een bepaalden dag komt mij voor een uitstel der vergadering te zijn, en dan vraag ik mij zelve af; kan dit voorstel, als door één lid geschied zijnde, in aanmerking komen? Een derde bezwaar rijst bij mij; dit namelijk of ik dit voorstel thans in behandeling kan brengen? Het zevende hoofdstuk van het Reglement van Orde handelt over voorstellen; de daar voorkomende bepalingen inziende, vraag ik of dit voorstel is een voorstel van eenvoudigen aard, waarvan in de artt. 52 en 53 wordt gesproken? Ik geloof dat het meer is dan een voorstel van eenvoudigen aard, want naar mijn inzien grijpt het in de regten van den Voorzitter der Vergadering. Ik zou dus in allen gevalle ook aan de beslissing der Kamer moeten overlaten, of het is een voorstel van eenvoudigen aard, ja dan neen. Is het dit niet, dan zijn daaromtrent van toepassing de bepalingen, voorkomende in de artt. 47 en volgende.

Dit zijn, Mijne Heeren, de bezwaren, welke ik aanvankelijk tegen dit voorstel heb. Ik stel nu in de eerste plaats aan de orde de beraadslaging over de vraag of het voorstel van den heer van Meurs in behandeling moet worden genomen, ja dan neen.

De heer van Meurs: Met de meeste bescheidenheid neem ik de vrijheid den Voorzitter te antwoorden, dat mijne bedoeling geene andere is geweest, dan dat, in gemeen overleg met de leden en den Voorzitter, zou worden bepaald, dat de vergadering van dezen dag of van morgen af geadjourneerd zal worden tot het tijdstip, bepaald voor de vereenigde zitting der Eerste en Tweede Kamer, omdat, naar mijn inzien, daartoe goede gronden bestaan. Het is in het minst niet mijne bedoeling geweest den Voorzitter zijne regten te betwisten, of te verlangen, dat hij geene vergadering zou beleggen, wanneer daartoe in zijn oog redenen bestaan. Ik voeg hier nog de opmerking bij, dat mijn verzoek niet slechts uit eigen gevoelen is gedaan, maar ook op verlangen van velen mijner medeleden.

De heer Tonckens: Ook mij zou het zeer leed doen, wanneer ik door mijn voorstel enige inbreuk maakte op de regten van onzen waardigen Voorzitter. Maar ik heb gemeend het te moeten doen om den schijn weg te nemen dat wij op kosten der schatkist in de hofstad zouden willen verblijven zonder daar onze werkzaamheden te hebben. Ik meen, zonder ongelijk te doen aan de vier wets-ontwerpen, welke ons door de Tweede Kamer toegezonden zijn, te mogen zeggen, dat daaronder slechts één is van overwegend belang, dat namelijk betrekkelijk de brievenposterij. De andere zijn niet van dien aard dat wij daarvoor langeren tijd in 's Gravenhage zouden moeten verblijven; hiervoor behoeven wij de pligten, die wij elders in de maatschappij te vervullen hebben, niet te verzuimen of door anderen te doen waarnemen. Ik vraag of het den schijn niet zou hebben voor de natie, dat wij onzen tijd slecht gebruikten, en of het niet hinderlijk zou zijn voor ons eigen gevoel wanneer wij veertien dagen in deze stad bleven voor vier wetten, waaronder slechts eene van beteekenis. In den regel ben ik er voor de werkzaamheden, die ons zijn opgelegd, onverwijld af te doen, hetzij wij veel tijd hebben of weinig, maar hier geldt het eene uitzondering. Naauwelijks was ik in 's Gravenhage aangekomen, of reeds werd door middel der Staats-courant, dus officieel, de oproeping der Vereenigde Kamers tegen den 19den bekend gemaakt. Wij hebben dus nu onverwacht eene officieele oproeping, buiten die van den Voorzitter, en het is onder deze omstandigheid dat ik voornemens ben het voorstel van den heer van Meurs, hetzij met

de wijziging van den heer van Sasse van Yssel, hetzij met mijne wijziging aan te nemen. Maar ik herhaal, Mijne Heeren, dat het volstrekt mijne bedoeling niet geweest is inbreuk te maken op de regten van den Voorzitter.

De heer van Sasse van Yssel: Ook ik moet verklaren dat het verre van mij af is inbreuk te willen maken op de regten van onzen Voorzitter. Tevens moet ik herinneren, dat hier, in deze Kamer, vroeger soortgelijke voorstellen gedaan zijn als het tegenwoordige en dat niemand daarbij aan eene inbreuk op de regten van den Voorzitter dacht. Ik zal mij dus hier slechts beroepen op onze antecedenten ten deze.

De Voorzitter verzoekt den heer van Sasse van Yssel die antecedenten bepaald aan te wijzen.

De heer van Swinderen: Ook ik was er verre af inbreuk te willen maken op art. 10 van het Reglement van Orde. Maar ik meende mij, even als de geachte spreker uit Noordbrabant, te herinneren, dat vroeger ook wel eens een dergelijk voorstel gedaan is, als het tegenwoordige, hoewel misschien niet juist zoo geformuleerd, als dezen keer. Ik moet thans nader aanbevelen het door mij voorgestelde opmaken van een staat, waaruit ons kan blijken, wat voordeliger zal zijn voor de schatkist, het verblijf der leden in de residentie tot den 19den of de heen- en weëreis, die wij zouden maken, zoo wij eens uiteengingen om den 17den of 19den terug te komen. Zoodanige staat zou beslissen omtrent de waarde van een argument, dat nu reeds twee maal bij deze beraadslaging is te berde gebracht.

Niemand meer het woord vragende, brengt de Voorzitter in de eerste plaats in stemming de vraag, of het voorstel van den heer van Meurs in behandeling zal worden genomen.

Met 24 tegen 7 stemmen wordt tot het in behandeling nemen van dat voorstel besloten.

Vòòr hebben gestemd de heeren: Gevers van Endegeest, van Welden Reingers, van Lidth de Jeude, Blankenheijm, van Meurs, van Nispen van Pannerden, Insinger, de Jonge van Ellemeet, de Rijk, Regout, van Swinderen, Verheij van den Bogaard, Beerenbroek, Martens van Sevenhoven, Bosch, van Mierlo, Freseman Viètor, Tonckens, Vos de Wael, van Beek Vollenhoven, Groeninx van Zoelen, van Sasse van Yssel, Engelkens, en van Aylva van Pallandt.

Tegen hebben gestemd de heeren: Diemont, Hoffman, van der Lek de Clercq, Taets van Amerongen, Corver Hooft, 't Hooft en de Voorzitter.

Afwezend was bij deze stemming de heer Lightenvelt.

De Voorzitter wil alsnu in stemming brengen de vraag, of het voorstel van den heer Meurs te beschouwen is als een voorstel van eenvoudigen aard.

De heer Gevers van Endegeest zegt, dat hij meende dat de stemming van zoo even plaats had ingevolge art. 53 van het Reglement van Orde, en dat het nu was uitgemaakt dat het hier bedoelde voorstel was van eenvoudigen aard en terstond in behandeling kan worden gebracht.

De Voorzitter herinnert dat hij het onderwerp der stemming van zoo even aldus geformuleerd heeft, dat men zou beslissen of het bedoelde voorstel in behandeling zou worden genomen, ja dan neen. Door de stemming is dus nog niet beslist of het van eenvoudigen aard is al dan niet, of het *dadelijk* in behandeling zal worden genomen.

De heer Gevers van Endegeest merkt op, dat het VIIde hoofdstuk van het Reglement van Orde den loop bepaalt dien de behandeling van een voorstel in den regel moet nemen, maar de artt. 52 en 53 stellen uitzonderingen op dien regel daar, onder anderen voor gevallen van eenvoudigen aard en art. 53 zegt in de 2de alinea, dat in geval van verschil over dien aard de Vergadering beslist. De spreker meende, dat zoodanige beslissing thans genomen was.

De Voorzitter meent dat hij zoo even de vraag, waarover gestemd zou worden duidelijk geformuleerd heeft. Hij zal thans in stemming brengen de vraag, of het voorstel van den heer van Meurs, waarbij het de uitlegging van het Reglement van Orde geldt, beschouwd kan worden als van eenvoudigen aard te zijn.

Met 25 tegen 6 stemmen wordt door de Vergadering beslist, dat het voorstel van den heer van Meurs als van eenvoudigen aard te beschouwen is.

Tegen de beslissing in dezen zin hebben gestemd de heeren: Hoffmann, van der Lek de Clercq, Taets van Amerongen, Corver Hooft, 't Hooft en de Voorzitter; terwijl de heer Lightenvelt bij deze stemming afwezig was.

De Voorzitter opent thans de beraadslaging over het voorstel van den heer van Meurs en de daarop voorgedragen amendementen.

De heer Martens van Sevenhoven: Zonder te willen treden in een onderzoek naar de meerdere of wel mindere werkzaamheden die elk der leden van deze Kamer elders te verrigten heeft, zoo kan ik voor mij verklaren, dat mijne tegenwoordigheid in de stad Utrecht voor de vele bezigheden die ik aldaar heb, zeer door mij zou worden verlangd. Zoo er iemand mogt zijn die wenscht naar zijne woonstede terug te keeren, dan zou ik dit zeker zijn; maar ik heb altijd geleerd en ook getracht te behartigen, dat indien er werk is, men dit moet afdoen en het niet moet verschuiven tot den volgenden dag. Wij zijn thans te midden van beraadslagingen over onderscheidene wets-ontwerpen, waarvan er eenige misschien, gelijk men gezegd heeft, van weinig aanbelang zijn; maar dat betrekkelijk de brieven-posterij kan toch zeker niet gerekend worden van weinig aanbelang te zijn en kan niet worden verschoven. Ik voor mij, ben er voor dit wets-ontwerp af te doen en wel zoo spoedig mogelijk. Onder de leiding van onzen geachten Voorzitter, heeft de Commissie van Rapporteurs zich reeds voorbereid en bekwaam gemaakt om heden avond haar rapport over die wet op te maken, ten einde aan de Vergadering een blijk te geven, dat men spoed maakt en wenscht de beraadslagingen in deze Vergadering zoodra mogelijk te doen plaats hebben. Wat dus het primitive voorstel aangaat, komt het mij voor dat het geschikter zou zijn om de werkzaamheden die nu voorhanden zijn eerst af te doen, te meer omdat, zoo men die verdaagt tot den 19den April, wanneer de vereenigde zitting der beide Kamers zal moeten plaats hebben, men niet berekenen kan, welke werkzaamheden er dan weder zullen zijn; en of er in dien tusschentijd, welken de vereenigde zitting overlaat, gelegenheid zal zijn om vergaderingen in deze Kamer te houden om de postwet af te doen.

Wat aangaat het amendement door den spreker uit Noordbrabant voorgesteld, zoo komt het mij voor dat het hetzelfde is of wij nu een paar dagen langer blijven, dan dat wij een paar dagen vroeger in de residentie terugkeeren. Ik zal tegen het voorstel en al de amendementen stemmen, daar ik de zaken liever nu wilde afdoen.

De heer Minister van Financien: Ik mag niet ontveinzen, dat ik het voorstel van het lid uit Harderwijk (den heer van Meurs) met leedwezen heb vernomen, en dat dit leedwezen niet is verminderd na de voorlezing van de daarop voorgestelde amendementen.

Het is u allen bekend, dat ook in de Tweede Kamer der Staten-Generaal eene voordragt van wet, uitgegaan van het departement van Financien, onafgedaan is blijven liggen; zoo ik dit nu ook in de Eerste Kamer moest ondervinden ten aanzien van het west-ontwerp betreffende het postwezen, dat ook voor mij van groot belang is, dan moet ik bekennen dat ik dit zeer zou betreuren.

De redenen door den geachten spreker uit Utrecht tegen het voorstel van den afgevaardigde uit Harderwijk ontwikkeld, komen mij voor in dezen alles afdoende te zijn; het zij mij echter veroorloofd bij het door dien spreker aangevoerde eene enkele consideratie te voegen.

De leden der Kamer hebben, geloof ik, niet de gaaf van ubiquiteit, het vermogen om op twee plaatsen te gelijk te zijn; indien dus op den 19den dezer maand de vereenigde zitting aanvangt, en die zitting eenige dagen wegneemt, dan komt het mij zeer twijfelachtig voor, ja onmogelijk, dat deze Kamer de gelegenheid zal kunnen vinden om in dien tusschentijd eene wet te behandelen, die, het is door meer dan één spreker gezegd, zeer belangrijk kan

worden genoemd. Het is dus zeker, dat de behandeling daarvan zal verschoven moeten worden tot na de vereenigde zitting, en wat baat het nu weg te gaan, wanneer men dan, na de vereenigde zitting, nog dagen lang in de residentie zal moeten blijven vertoeven? Ik heb het genoegen niet kunnen hebben de adstructie te hooren van het voorstel van het lid uit Harderwijk, doch voor zoover ik uit het amendement op dat voorstel voorgedragen, mag opmaken, heeft de spreker ook gewezen op het wenschelijke, dat er in gelegen zou zijn, geene noodlooze reis- en verblijfkosten te maken.

Mijne Heeren, zoozeer als ik een voorstander van bezuiniging ben, zoozeer zoude ik het betreuren, indien ter besparing van geringe kosten het werk onafgedaan zou blijven liggen; ik zoude dan van meening zijn, dat zoodanige bezuiniging inderdaad groote schade was voor het Land. En van den bekenden ijver van de leden dezer Vergadering mag ik niet veronderstellen, dat in het allerminst, bij de beslissing dezer quaestie, in aanmerking zou kunnen komen, de zucht om een of twee dagen vroeger naar huis te keeren.

Met nog grooter leedwezen heb ik het sub-amendement op het gedane voorstel vernomen, strekkende om de Kamer uiteen te doen gaan, wanneer de voorgedragen wet, houdende bekrachtiging van eene provinciale belasting in Friesland, zou afgehandeld zijn. Waarmede, Mijne Heeren! heeft het departement van Finantien die ongunst verdiend, om zulk eene belangrijke wet, als die op de posterij onafgedaan te laten? Ik vlei mij, dat de heeren Rapporteurs op dit ontwerp, mij in de gelegenheid zullen stellen, met de bedenkingen, welke het in de afdeelingen heeft doen ontstaan, spoedig bekend te worden. En dan geef ik de stellige verzekering, dat, die eenmaal ontvangen zijnde, zoover het eenigzins mogelijk zal zijn, het antwoord daarop zich geene 24 uren zal doen wachten. Ik geloof dat, wanneer men de zaak wel beschouwt, deze wet wel eenige opoffering van tijd waardig is. Ik wil niet zeggen, dat een overwegend staatsbelang gebiedt om de wet op de posterijen vóór alle andere te behandleen; maar ik moet toch dit doen opmerken, dat het uitstel der behandeling daarvan, waartoe de aanneming van het gedane voorstel zou kunnen aanleiding geven, niet is van eenige dagen, maar, in mijn oog althans, van eene volle maand; dat de invoering van eenen belangrijken maatregel, waarvoor zeer veel zal moeten worden voorbereid noodeloos voor eenen geruimen tijd zou verschoven worden.

Ik moet nog een enkel woord aanmerken op het amendement, voorgesteld door den heer van Sasse van Ysselst; dat naar mijn inzien, in allen gevalle onaannemelijk is. Immers de Tweede Kamer komt op den 15den April weder bijeen; en bij die Kamer zal almede eene wet in behandeling komen, van mijn departement afkomstig, welke door haar onafgedaan is gelaten, en het is mij onmogelijk, om in beide de Kamers te gelijk te zijn. Het zijn deze verschillende gronden, die mij nopen, u in overweging te geven, om u niet te vereenigen met het voorstel van den heer van Meurs, en aan den dringenden wensch van de Regering gehoor te geven, om de werkzaamheden der Kamer onverwijld voort te zetten.

De heer **Tonckens**: Het spijt mij, dat de Minister van Finantien mijn amendement met geen genoegen heeft gehoord, te meer, omdat Zijne Excellentie vermeent, dat mijn amendement is gesteld met het bepaalde doel, om de behandeling van de wet op de brievenposterij achter te stellen voor de behandeling eener andere wet. De Minister gelieve de verzekering aan te nemen, dat ik aan zoo iets zelfs niet heb gedacht. Ik heb het amendement, strekkende om alleen het wets-ontwerp betreffende de belastingen voor Friesland dadelijk af te doen, voorgesteld, omdat, gelijk van algemeene bekendheid is, de nog niet gevolgde bekrachtiging van de provinciale belastingen in Friesland, moeilijkheid voor het finantieel beheer dier provincie veroorzaakt, en een langer uitstel daar nog meerdere schade zou aanbrengen. Wat de wet op de brievenposterij betreft, daarbij is, naar mijn inzien, die groote haast niet, en dit is de eenige reden, waarom ik mijn voorstel zoodanig heb ingekleed, als het door mij gedaan is.

De heer **van Swinderen**: Ik heb met genoegen van den Minister van Finantien vernomen, dat, hoe dierbaar het belang van de schatkist voor hem is, er toch bijzondere gevallen zijn, waarin hij meent dat belang niet op den voorgrond te mogen zetten. Mijn voorstel om te besluiten tot de wenschelijkheid van een vergelijkenden staat, waaruit ten deze zou kunnen blijken wat het belang der schatkist zou vorderen, heb ik alleen daarom gedaan, omdat de heer van Meurs duidelijk als argument voor zijn

voorstel aanvoerde, dat het belang van de schatkist de aanneming van hetzelfde vordert.

De heer **van Meurs**, zoo even vernomen hebbende, dat de Minister van Finantien niet bij de adstructie van des sprekers voorstel tegenwoordig was, zal kortelijk de gronden waarop dat voorstel steunde herhalen. Die gronden bestonden hierin, dat het thans voorhanden werk binnen weinige dagen zal kunnen afloopen, en dat de leden der Kamer alzo, terwijl zij den 19den April voor de bijeenkomst der vereenigde Kamers hier moeten zijn, eenige dagen in de residentie zullen moeten blijven zonder werk te hebben. De spreker heeft ook gewezen op het belang der schatkist in dezen en op het belang der leden zelve, maar dit waren slechts *bijkomende* motiven. Hij heeft daarom, toen de heer van Swinderen een vergelijkenden staat verlangde van de kosten van het bijeenblijven der leden en van die van de heen- en terugreis, dit verlangen als ironie beschouwd. Na hetgeen de Minister gezegd heeft, herhaalt de spreker thans, dat het belang der schatkist slechts een *bijkomend* motief was voor het gedane voorstel en dat het *hoofdmotief* daarvan gelegen was in het zwaar, dat men hier vertoeven zou zonder werk.

Niemand meer het woord vragende brengt de **Voorzitter** in de eerste plaats in omvraag het amendement van den heer van Sasse van Ysselst, dat met 30 tegen ééne stem, die van den voorsteller zelve, wordt afgestemd; zijnde de heer Lightenvelt bij deze versteld afwezig.

Daarna wordt het amendement van den heer **Tonckens** in omvraag gebracht en met 23 tegen 3 stemmen afgestemd.

Voor hebben gestemd de heeren: **Tonckens**, **Engelkens** en van **Welderen Rengers**; zijnde de heer **Lightenvelt** weder afwezig.

Daarna wordt het voorstel zelf van den heer van **Meurs** in omvraag gebracht en met 23 tegen 8 stemmen afgestemd.

Voor hebben gestemd de heeren: van **Meurs**, de **Rijk**, **Regout**, **Beerenbroek**, **Tonckens**, **Vos de Wael**, van **Sasse van Ysselst** en **Engelkens**.

Afwezig was de heer **Lightenvelt**.

De heer **van Swinderen** trekt alsnu het door hem gedane voorstel in.

Op voorstel des **Voorzitters** wordt de beraadslaging over het wets-ontwerp tot bekrachtiging van provinciale belastingen in Friesland voor 1850, bepaald op Woensdag ten elf ure.

Daarna wordt de vergadering gesloten.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS *nopens het wets-ontwerp tot heffing van provinciale belastingen in Friesland* [uitgebracht in de zitting van den 8sten April 1850].

Dit ontwerp, aan welks onderzoek in de afdeelingen vijf en twintig leden hebben deelgenomen, heeft tot geene gewigtige bedenkingen aanleiding gegeven.

Aldus opgemaakt bij de Commissie van Rapporteurs den 8sten April 1849.

MARTENS VAN SEVENHOVEN.
VAN AYLVA VAN PALLANDT.
DE JONGE VAN ELLEMEET.
GROENINX VAN ZOELÉN.

ZITTING VAN DEN 8STEN APRIL.

REDEVOERING van den heer Minister van Binnenlandse Zaken, uitgesproken in de zitting der Eerste Kamer van den 8sten April jl., ter beantwoording der vragen door den heer Hoffman aan het Ministerie gericht, betrekkelijk de jongste benoeming van burgemeesters. [Zie bladz. 80 van dit Bijblad.]

Mijnheer de Voorzitter! Eer ik kom tot de beantwoording van de zes vragen, — ik meen dat er zoo vele vragen door den geachten spreker uit de residentie aan het Gouvernement gericht zijn, — meen ik eenige punten van algemeen belang met betrekking tot deze discussie te mogen vooropstellen.

Ik neem daartoe aanleiding uit hetgeen diezelfde geachte spreker heeft in het midden gebragt in de vorige vergadering, toen er besloten is tot het verlot geven om deze interpellatie aan het Ministerie te rigten. Tot mijn leedwezen was ik toen reeds afwezig; ik voorzag dat voorstel toen niet meer; ik las in het Bijblad tot de Nederlandsche Staats-courant, met welke gronden die geachte spreker heeft betoogd de noodzakelijkheid dat de Kamer zoodanig verlot toestond als door hem werd gevraagd. Die geachte spreker heeft bij die gelegenheid gewaagd van ontevredenheid die zou zijn verwekt; niet juist, en ik geloof dat daarvan ook geen blijk bestaat, door de benoeming van nieuwe, maar door de niet-herbenoeming van oude burgemeesters. He-las, Mijne Heeren, een Gouvernement is al te veel in de verpligting niet tevreden te stellen, en in zoover ontevredenheid te weeg te brengen. Het is het Gouvernement, bij een streng pligtbesef, niet mogelijk allen te voldoen welke hun belang door het Gouvernement wenschen beharigd te zien. Het wordt wel gezegd: daar is geen grooter geluk dan anderen gelukkig te maken, maar een Gouvernement moet zich dat geluk in zeer vele gevallen ontfangen. De vraag is niet, en kan voor het Gouvernement niet zijn: moet men voldoen aan hetgeen verlangd wordt door diegenen die wenschen te worden geplaatst of te worden herbenoemd; maar wel: is het in het publiek belang dat die plaatsing, die herbenoeming geschiede? Ik betreur, Mijne Heeren, dat het Gouvernement zoo dikwijls in dien zin gelegenheid moet geven tot ontevredenheid, tot ontevredenheid aan hen, die rekenen niet volstaan te zijn, tot ontevredenheid aan anderen, die hunne partij trekken. Ik betreur dit; maar hetgeen ik nog meer betreur, is de schijn van ontevredenheid, die hier en daar wordt te weeg gebragt zonder wezenlijken grond. Ik heb menig bewijs, dat dergelijke valsche schijn is voorgespiegeld op plaatsen waar men zeer tevreden is. Ik behoeft ook niet te betoogen, hoe gemakkelijk zoodanige voorspiegeling is, wanneer twee of drie personen, wellicht onderling verbonden, zich niet volstaan achten, wanneer die worden ondersteund door een aanzienlijk persoon in de gemeente; hoe gemakkelijk het is petitiën te laten teekenen die door wijkmeesters worden rondgebragt, petitiën waartegen het niet moeilijk zou zijn contra-petitiën te doen teekenen, indien men daarvoor dezelfde moeite wilde besteden.

Petitiën: dit is een tweede punt: van petitiën is in die vorige vergadering, ook thans meermalen, sprake geweest. Het regt om verzoekschriften in te dienen aan de bevoegde magt, een algemeen natuurlijk regt van den Nederlander, verdient in hooge mate te worden geëerbiedigd. Maar volgt daaruit, Mijne Heeren, dat aan elke petitie gevolg kan of moet worden gegeven? Wie uwer zal dit verlangen? Het gevolg, dat aan eene petitie kan worden gegeven, hangt af van het vertrouwen dat zij verdient, van den oorsprong waaruit zij is voortgekomen, en vooral van de gronden die zij bijbrengt. Een louter verlangen, dat misschien uit eene ongewondenheid is ontstaan, door kunstmiddelen voortgebragt, zoodanige petitie mag het Gouvernement niet bewegen af te wijken van eene bepaling, waartoe niet dan na rijpe overweging is besloten.

In onderscheidene gevallen zijn petitiën aan het Gouvernement ingediend ten gunste van onwaardige burgemeesters; moest het Gouvernement er gehoor aan geven?

Ik kom, Mijne Heeren, in de derde plaats tot hetgeen ik mij veroorloof te noemen het regtpunt ten aanzien van het geschil dat wij behandelen. De burgemeester treedt na zes jaren af. Waartoe die wetsbepaling? Ik noem het eene wetsbepaling, want zij heeft de kracht eener wet, schoon beschreven in een reglement. Ik vraag waartoe die bepaling? Die bepaling sluit gewis niet uit, dat iemand, die afreedt na zes jaren, niet op nieuw mag worden benoemd; maar zij sluit gewis nog veel minder in, dat iemand, die na zes jaren afreedt, op nieuw zou moeten worden benoemd. Het beginsel van die bepaling is gere-

gelde afwisseling. Die bepaling legt mijns inziens aan het Gouvernement op, om, wanneer die aftreding, die wettelijke aftreding plaats heeft, een opzettelijk onderzoek ten aanzien der vervulling van elke opgevallen plaats in te stellen. Wanneer negen honderd of duizend burgemeesters te gelijk aftreden, dan is het Gouvernement in zijn regt, zoo het niemand van hen herbenoemt. De afgetreden en staan met degenen, die niet burgemeesters waren, gelijk. De vraag is dan bij elke vacature: wat is het belang van de gemeente? Is het in het belang der gemeente, dat de herbenoeming plaats vinde, of dat de personen worden afgewisseld? Dat vernieuwing zeer dikwerf heilzaam is, ook waar de aftredende geen onwaardig burgemeester was, zal, geloof ik, door elk worden toegestemd.

Ik zal in de vierde plaats zeggen, dat ik geloof niet te mogen treden in de beschouwing van eenig bijzonder geval. In dit opzigt ben ik van het gevoelen, dat de geachte spreker uit de residentie bij het begin van zijne rede heeft uitgedrukt. Ik zal nu op dit oogenblik niet onderzoeken of die geachte spreker aan dit gevoelen in den loop zijner rede is getrouw gebleven. Hoe dit zij, ik voor mij wil niet treden in de beschouwing van bijzondere gevallen, en ik meen het er voor te mogen houden, dat dit door u allen zal worden goedgevonden. In eenig bijzonder geval te treden, welk gevolg zou dit hebben? Hier treden in eenig bijzonder geval, het zou zijn hier de zaak administratief instrueren; hier onderzoeken, waarom die man niet is herbenoemd, of waarom die ander is benoemd.

Wierden die vragen onderzocht, dan zouden van de zijde van het Gouvernement, om aan die vragen te kunnen voldoen, moeten medegedeeld worden de onderscheidene berigten, die in het belang van de gemeente over de personen en de omstandigheden waren ingewonnen; dan zou na overlegging, van die administratieve bescheiden, de vraag ontstaan, of zij vertrouwen verdienen, of men wel juist gezien hebbe. De tegenspreker van het Gouvernement zoude zijne bescheiden er tegenover stellen, en op grond er van beveren, dat het beter ware geweest den anderen persoon, den persoon zijner bijzondere keuze, te benoemen. Tot dergelijk onderzoek zou men vervallen, en ik vraag of dit in deze vergadering te huis behoort? Zoo het heden over de burgemeesters mag worden gevoerd, het zal morgen over alle andere ambtenaren kunnen worden uitgestrekt. Ik vraag of dergelijk administratief onderzoek, loopende over eene menigte persoonlijke bijzonderheden, hier overgebragt, zou leiden tot eene uitkomst, die aannemelijk, die helder, die bevredigend ware. Ik vraag dit, daarlatende nog of dit collegie hierdoor niet van het hooge standpunt eener wetgevende vergadering zou afwijken tot het gebied van een collegie van bestuur.

Ik zal dus niet treden in eenig bijzonder geval.

In de vijfde plaats, — en dit is eene opmerking, die ik voorop stel, omdat zij meer dan eens in den loop dezer beraadslaging is voorgekomen, — men heeft gezegd: er schijnt te zijn ongelijkheid van behandeling van gelijke gevallen op onderscheidene plaatsen en in onderscheidene provincien. Zoo er mogt zijn ongelijkheid van behandeling, dan verzoek ik te letten op de ongelijkheid van inlichting en oordeel, die, waar men met verschillende autoriteiten en personen te doen heeft, niet anders kan worden gewacht. De inzigten van den een zijn niet de inzigten van den ander. Het oordeel van den een verschilt van het oordeel van den ander. Mijn tegenspreker zou misschien noemen een bekwaam man, die mij voor die betrekking niet geschikt voorkwam; en zoo zal het niet kunnen missen, of inzonderheid daàr, waar het aankomt op het maken van uitzonderingen, op het verleenen van dispensaties (van dispensaties die altoos op *bijzondere* omstandigheden gegrond zullen moeten zijn), dat bij die verleening het belang der gemeente door den een anders zal worden begrepen dan door den ander.

Ik zal mij thans in de laatste plaats veroorloven, Mijne Heeren de Voorzitter, nog deze opmerking hierbij te voegen, dat namelijk verschil in de wijze van zien, verschil van oordeel over personen en omstandigheden, daarom nog niet in zich sluit verschil van bedoeling en van beginselen. Men kan van beide zijden even eerlijk zijn, dezelfde bedoeling hebben, hetzelfde beginsel aankleven, en evenwel eene zelfde zaak, waarover inlichtingen moeten worden verkregen, eene zelfde zaak, waarvan de bijzonderheden moeten worden gekend, om ze te kunnen beoordeelen, anders opvatten en behandelen. Ik geloof, dat deze opmerking hier wel te stude komt, niet om iemand een verwijt te doen, maar omdat men in het algemeen, bij verschil van inzien, zoo ligt meent te mogen opklommen tot bedoelingen, en zoo moeilijk schijnt te kunnen

aannemen, dat, wanneer een ander anders ziet en eenig geval anders behandelt, dit niet juist het gevolg is van eene andere drijfveer of grondstelling.

En nu, Mijne Heeren, kom ik tot de vragen, die tot mij gerigt zijn. Indien ik mij wel herinner of goed heb opgeteekend, dan is de eerste deze: Uit kracht van welk artikel der Grondwet is het bestaande art. 3 van het reglement op het bestuur ten platten lande beschouwd als vervallen? Dat 3de artikel van het reglement op het bestuur ten platten lande spreekt van de voordragt van de heeren, bij de benoeming van burgemeesters; — krachtens welk artikel der Grondwet — zoo heeft men gevraagd — is dat artikel beschouwd als vervallen? Ik antwoord: op grond van de 1ste alinea van het 4de additionele artikel der Grondwet, waar staat: » De heerlijke regten, » betreffende voordragt of aanstelling van personen tot openbare » betrekkingen, zijn afgeschaft.» Van het oogenblik dus van de afkondiging der Grondwet af, werkte die bepaling, en zoo er over den duidelijken zin, die mij nogtans zeer duidelijk voorkomt, eenige twijfel bestond, hij zou worden opgeheven door de vergelijking der 1ste alinea van het artikel met de 2de, waar men leest: » De opheffing der overige heerlijke regten en de schadeloosstelling der eigenaren kunnen door de wet worden vastgesteld en geregeld.» Daar is dus eene toekomstige vaststelling en regeling afhankelijk gemaakt van de wet, maar hier, ten aanzien der 1ste alinea, was de bepaling onmiddellijk met de afkondiging der Grondwet van kracht.

In de tweede plaats. De geachte spreker heeft de redenen gevraagd, waarom aan sommige gemeenten vreemde personen, dat wil zeggen, personen, die geene ingezetenen dier gemeenten zijn, zijn opgedrongen? *Opgedrongen* is het woord, dat de geachte spreker heeft gebruikt; maar het Gouvernement heeft niet willen opdringen, het heeft, waar het niet-ingezetenen benoemde, gemeend die benoemingen in het belang der gemeenten te doen. Het antwoord op die vraag is, meen ik, grootendeels reeds vervat in hetgeen ik de eer had in de vorige vergadering te zeggen. Ik heb toen de algemeene regels verklaard, die het Gouvernement bij deze benoemingen tot maatstaf had aangenomen, en onder die regels genoemd het verlangen om daàr, waar de belangen der plaatsen er niet mede in strijd waren, twee of drie kleine gemeenten onder één burgemeester te vereenigen. Dit is uitdrukkelijk toegelaten en aan den Koning voorbehouden bij het reglement op het bestuur ten platten lande. Wanneer nu een burgemeester over meer dan ééne gemeente wordt aangesteld, is het natuurlijk, dat die burgemeester niet kan wezen ingezetenen van elke dier gemeenten. Andere belangen kunnen ook leiden, om een niet-ingezetenen tot burgemeester eener gemeente te benoemen, bij voorbeeld, wanneer, na vruchteloos bestede moeite, een ingezetenen, die volgens deberigten als bekwaam wordt beschouwd, niet te bewegen is de benoeming tot burgemeester aan te nemen, of wel wanneer er in eene gemeente geen ingezetenen te vinden is, die bekwaam wordt geacht. In een geval als het laatste zal, wanneer bijv. een ervaren man uit de buurt, die de belangen van de geheele streek kent, tot burgemeester benoemd wordt, voorzeker het best — zoo heeft het Gouvernement gedacht — voor de belangen der gemeente gezorgd zijn. Het huishouden onzer gemeenten is doorgaans niet zòd individueel — en van daar de voorziening van het Reglement, die ik zoo even aanhaalde — dat het onmogelijk zou zijn, zonder de belangen der gemeente te krenken, aan haar hoofd een niet-ingezetenen te plaatsen.

De geachte spreker uit de residentie heeft ook op het belang gewezen, dat er aangename personen, aangenaam aan de gemeenten, aan haar hoofd worden geplaatst. Mijne Heeren! ik moet erkennen, dat dit onderzoek, welke persoon aangenaam is en wie niet, uiterst moeilijk is. De aangename persoon is dikwijls de persoon die volgens de wet niet mag worden benoemd. De verklaring, dat een aantal ingezetenen een bepaald persoon tot burgemeester verlangen, zoodanige verklaring zelfs, ik betreur het te moeten zeggen, verdient, de wijze in acht genomen, waarop dergelijke petitiën soms in de wereld komen, dikwijls zeer weinig vertrouwen. Nu kan zoodanig verzoekschrift inkomen vòdr de benoeming, en dan zal de inhoud daarvan mede zijn een element van die administrative instructie, waartoe het Gouvernement verplicht is. Maar het verzoekschrift komt ook wel eens in na de benoeming, en nu moeten de redenen, die daarin worden bijgebracht, zeer overwegend zijn, om terug te kunnen komen op eene benoeming, die men gemeend heeft wel te hebben overwogen, en in het belang der gemeente oordeelde. Ik wenschte dat aan dergelijke

verzoekschriften meer waarde kon worden gehecht, dan de ondervinding bewijst. Ik heb verzoekschriften onder de oogen gehad, waarvan de naamteekeningen, zoo het mij voorkwam, alle geschreven waren met eene en dezelfde hand. Over het algemeen is de geschiedenis veler verzoekschriften van dien aard, dat zij het vertrouwen op den inhoud ten eenen male vernietigt.

In de derde plaats heeft de geachte spreker uit de residentie ingeroepen art. 75 van de wet op het notaris-ambt. Art. 75 van die wet zegt, zoo ik mij wel herinner, dat die notarissen, die op het oogenblik van de afkondiging der wet posten bekleeden, door dezelfde wet, in art. 8, onvereenigbaar verklaard met dat ambt, evenwel die posten zullen kunnen blijven bekleeden. Ik meen, dat zoo ongeveer de bepaling is, door den geachten spreker ingeroepen. Dit voorschrift nu, Mijne Heeren, welke kracht heeft het? Deze, indien ik mij niet bedrieg, dat zoo de wet zegt: een notaris mag niet te gelijker tijd zijn hoofd van een plaatselijk bestuur, noch secretaris, thesaurier of ontvanger eener gemeente, de notaris niet onmiddellijk met de afkondiging der wet ophoudt die betrekkingen te bekleeden. Maar kon de notaris, hoofd van een plaatselijk bestuur, zoodra hij in deze hoedanigheid aftrad, gerekend worden, zich op art. 75 van die wet nog te kunnen beroepen? Zoo dit waarheid is, dan heeft art. 75 van de wet van 1842 de notarissen, die bij de afkondiging van die wet waren hoofden van gemeentebesturen, voor altijd in deze betrekking gevestigd. De uitvoering van de wet van 1842 op het notaris-ambt, is bij art. 75 klaarblijkelijk slechts verschoven tot het tijdstip, waarop ten aanzien van de hoofden der plaatselijke of gemeentebesturen de vernieuwing moest geschieden.

De geachte spreker heeft gevraagd: welke regel heeft zich het Ministerie ter toepassing van de wet op het notaris-ambt gesteld? Ik kan daarop antwoorden, Mijne Heeren, met een enkel woord. Het Gouvernement heeft gemeend, den regel der wet van 1842 overal te moeten toepassen, waar het niet bleek uit de kennis, bij het Gouvernement verkregen uit de ingewonnen berichten, dat het individueel belang van de gemeente volstrekt gebod, de vrijstelling of dispensatie te verleen. Dit is nu iets, waarover verschillend kan worden geoordeeld. Eene autoriteit, die inlichting geeft aan het Gouvernement, kan oordeelen, in deze of gene provincie, dat in plaats van *dien* notaris als burgemeester *niet* is te vinden een ander geschikt persoon; een ingezetenen van die gemeente is wellicht van een ander gevoelen, dat namelijk daarvoor wel een ander persoon is te vinden. Maar aan het Gouvernement moet, naar de ontvangen inlichtingen en na hare onderlinge vergelijking, het oordeel verblijven. Ik herhaal hier, hetgeen reeds gezegd is, het Gouvernement is feilbaar, maar niemands oordeel is onfeilbaar. Ik heb aan de adviserende of inlichtende autoriteiten, alvorens de benoemingen plaats hadden, mijn gevoelen doen kennen, dat de notarissen moesten ophouden burgemeesters te zijn, tenzij het maken van exceptien volstrekt noodzakelijk scheen; en ik moet vertrouwen, dat bij de inlichtingen, die mij gegeven zijn, die regel is opgevolgd.

Bij deze gelegenheid heeft de geachte spreker gezegd, dat op de burgemeesters door niet-herbenoeming is geworpen eene blaam. Dit, Mijne Heeren, moet ik op alle wijze tegenspreken. Het is — ik zal het recht en ronduit zeggen — een ongelukkig vooroordeel, dat, wanneer de wet of het reglement iemands aftreding na 4 of 6 jaren gebiedt, te gelooven, dat zij eene regt wordt gekrenkt, zoo hij alsdan niet wordt herbenoemd. Ik weet wel, dat er in de geschiedenis van ons land, in de geschiedenis van de laatste 30 of 40 jaren, zeer veel aanleiding is gegeven tot dat vooroordeel. Dat vooroordeel is, al neem ik het eigenbelang niet in aanmerking, dat algemeen de herbenoeming zal wenschen, in den regel overal doorgedrongen. Men heeft steeds gecontinueerd en de continuatie is als een regt beschouwd; maar zij is inderdaad geen regt. Wanneer twee, drie gemeenten onder één burgemeester worden gebracht, moeten een of twee burgemeesters uitvallen; en nu te gelooven, dat de eer van den uitgevallen burgemeester daardoor zoude worden aangetast, dat is een geheel ongegrond geloof; het is zich iets aantrekken, wat niemand tot blaam kan strekken. Wanneer iemand was notaris en burgemeester en hij wordt nu, ten gevolge van eene gestrengere toepassing der wet van 1842, als burgemeester vervangen, dan werpt dit niet een smet op zijn karakter of zijne loopbaan, maar toont eenvoudigheid, dat de wet strenger dan voorheen is toegepast. En zelfs dit behoeft niet altoos het geval te zijn. Het kan wezen dat in 1844, in deze of gene gemeente redenen bestonden, om notarissen als burgemeester op nieuw te benoemen, redenen die nu, in 1850, vervallen

zijn. Zoo nu anders is gehandeld dan wellicht in 1844, zou ik daaruit niet in alle gevallen een verwijt tegen het toenmalig Gouvernement willen ontlenen.

In de vierde plaats heeft de geachte spreker uit de residentie gevraagd: zijn er bij het Ministerie zoodanige klachten ingekomen over de niet-benoemden, dat zij de herbenoeming niet waardig schenen? Moet ik daarop een volledig antwoord geven, Mijne Heeren, dan komen wij, in hetgeen de geachte spreker zelf straks heeft gezegd, niet te willen, dan komen wij in alle bijzonderheden; dan leggen wij eene administratieve instructie aan, en moeten de informatien van beide zijden worden vergeleken. Ik meen dan ook slechts te moeten zeggen, dat, in de meeste gevallen, de niet-herbenoeming is toe te schrijven of aan de combinatie van twee of meer gemeenten tot ééne, of aan gestrengte toepassing der wet op het notaris-amt. Zoodat tot niet herbenoeming door het Gouvernement dikwijls besloten is zonder klachten over den niet-herbenoemde ontvangen te hebben.

In de vijfde plaats heeft de geachte spreker gevraagd: Zijn de rapporten, ten deze bij het Gouvernement ontvangen (ik geloof, hierop komt de vraag hoofdzakelijk neder), zijn die rapporten ter kennis van den Koning gebracht? Daarop, Mijne Heeren, verzoek ik de Vergadering mij te veroorloven, het antwoord schuldig te blijven. Dit betreft den omgang van den Minister met den Koning, tusschen wie niemand zich mag indringen, en ik geloof, dat de persoon des Konings hier te minder mag worden in het midden gebracht, daar elke benoeming en elk besluit ter verantwoording van het Gouvernement geschiedt. Of de Koning kennis heeft gehad van al die rapporten of niet, er is geene benoeming geschied voor welke eenigzins de persoon des Konings ter verantwoording zou kunnen worden geroepen; elke der hier bedoelde benoemingen moet uitsluitend op rekening van den Minister worden gesteld.

Wat de Minister gedaan hebbe ten aanzien van den Koning, of de Minister zijn plicht jegens den Koning al dan niet hebbe betracht, dit geloof ik, Mijne Heeren, is eene vraag waarop hier niet behoef, ik zal er bijvoegen, niet behoort te worden geantwoord. Het doel van die vraag, zoo die vraag een doel heeft, wordt volkomen getroffen — en in dit opzigt ben ik het volkomen eens met den geachten spreker uit de residentie — door het antwoord op de vraag: is de benoeming eene daad van het verantwoordelijk Gouvernement? Wanneer dit niet algemeen ingezien wordt, het is dan plicht het algemeen wortel schieten van dit begrip zooveel mogelijk te bevorderen.

In de zesde plaats heeft de geachte spreker bijgebracht een bijzonder geval, buiten zamenhang met die benoeming van burgemeesters, waarvan tot dusverre sprake was, het ontslag namelijk van den burgemeester van Gouda. Over dit ontslag heeft de raad van Gouda zich gewend tot het Gouvernement, en over de regtmaticheid van dat ontslag, tusschentijds aan den burgemeester verleend, twijfel geopperd. Het Gouvernement heeft op die bedenkingen geantwoord, en die, zoo ik meen, opgelost. Ik betreur het, Mijne Heeren, dat wij in dergelijke zaken als deze niet hebben die volle publiciteit, die mij vooral in het belang van het Gouvernement, hetwelk het algemeene belang is, wenschelijk en haalbaar zou voorkomen.

Ik hoop evenwel, dat wij ook die publiciteit zullen erlangen, waardoor openbaar gemaakt worden dergelijke handelingen van het Gouvernement, waardoor openbaar gemaakt worden zoovele gouvernements-handelingen, die ingrijpen in plaatselijke en provinciale of andere belangen. Ook andere stukken, gelijk rapporten, tot ondersteuning der voordragen, welke de Minister doet aan den Koning, behooren, mijns inziens, openbaar te worden gemaakt. Ik zal het met een woord zeggen: de Staats-courant zou, meen ik, moeten zijn een memoriaal administratief, inzonderheid van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Dit is de Staats-courant tot dusver niet. Ik hoop echter die courant daartoe te maken. Maar zoodanige nieuwe behandeling van zaken, wanneer zulke stukken, als waarvan ik spreek, publiek zullen worden, wanneer die stukken moeten worden gedrukt, eischt voorbereiding. Eenmaal ingevoerd, zal zij van zelf loopen, maar de invoering is niet zonder moeite te bereiken.

En nu zal ik zeggen, dat ik geene de minste zwarigheid maak de vraag van den geachten spreker te beantwoorden. Op welken grond, vraagt hij, kan ontslag tusschentijds worden gegeven? Op dezen algemeenen grond, Mijne Heeren, dat zoo de Koning benoemt, de Koning ook het regt heeft om te ontslaan. Er is geen enkele bepaling in het reglement op het bestuur van de steden, geen enkele in dat op het bestuur van het platte land,

waaruit volgt dat de Koning, gedurende de zes jaren, voor welke een burgemeester benoemd wordt, dezen zijn ontslag niet zou kunnen verlenen. En zoodanige uitdrukkelijke bepaling zou toch wel moeten aanwezig zijn, om aan den Koning die bevoegdheid te ontnemen, daar het in den aard van de zaak ligt, dat de magt, die geroepen is om iemand te benoemen, den benoemde, zoodra er redenen toe zijn, weder kan afstellen.

Dit is de algemeene grond, waarop het Gouvernement geene zwarigheid gemaakt heeft te doen wat in het belang eener gemeente raadzaam en noodig scheen.

TWEDE REDEVOERING van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken, uitgesproken in de bovenvermelde zitting, ter beantwoording van eene nadere rede des heeren Hoffman. [Zie bladz. 81 van dit Bijblad.]

Mijnheer de President! Ik wil op den eigen toon, waarop ik vroeger gesproken heb, nog twee woorden zeggen ten aanzien van de narede, die de geachte spreker uit de residentie gehouden heeft.

De geachte spreker is begonnen te vermoeden dat ik, zoo als hij het gelieft te noemen, een schampschot op hem had afgeschoten. Ik meen den geachten spreker te mogen herinneren hetgeen ik verzocht heb in den loop van mijne rede, dat men toch niet overal eene bijzondere bedoeling zoeke, waar de woorden of de daden duidelijk zijn.

De geachte spreker, en hierin lost zich hoofdzakelijk zijne klagt op, is, bij zijne narede, teruggekomen op de beschuldiging van willekeur. Tegenover willekeur staat regel, en ik heb in de vorige vergadering en ook in deze de regels verklaard, waardoor het Gouvernement werd geleid. Willekeur, zoo die er was, kan derhalve slechts plaats gevonden hebben in de toepassing van die regels op de bijzondere gevallen, en zoo zou dan, om over de willekeur, waarvan het Gouvernement beschuldigd wordt, te kunnen oordeelen, elk geval afzonderlijk moeten worden onderzocht.

Ik wensch dit niet, omdat het mij voorkomt hier niet te pas te komen. Ik moet mij dus in zoover onthouden den geachten spreker te beantwoorden, hetgeen ik anders gaarne had gedaan, vooral omdat die geachte spreker wel gewaagt van willekeur in het algemeen, maar inderdaad steeds het oog heeft op bijzondere gevallen, waarvan geene toelichting, geen verklaring, geene regtvaardiging kan gegeven worden, dan door te treden in een geheel bijzonder onderzoek.

In de laatste plaats moet ik mij verklaren tegen hetgeen de spreker op nieuw zich heeft veroorloofd te zeggen, dat namelijk de handelwijze van het Gouvernement had verwekt algemeene afkeuring. Ik neem dat niet aan. Het is de meening van den geachten spreker, maar ik kan niet aannemen dat het is de meening van het algemeen; het is de meening van dien spreker, en ik houd het voor eene dwaling. Ik geloof dat er geene redenen bestaan, mij althans zijn er geene bekend, om te meenen dat algemeen afgekeurd wordt hetgeen het Gouvernement gedaan heeft, zoo ik denk, op goede gronden en na de zaak wel te hebben overwogen. Kon hier inderdaad sprake zijn van algemeene afkeuring, het zou enkel bewijzen dat het publiek uitstekend ligtvaardig oordeelt; want hetgeen in zoovele bijzondere gevallen het oordeel zou moeten regelen, is aan weinige personen bekend, kan noch algemeen noch volledig bekend zijn. Het is eene zaak van locale kennis en bijzondere informatie.

ERRATA.

Op bladz. 77, 1ste kolom, staat in den 5den regel der daar voorkomende rede van den heer Hoffman: „maar al geldt het hier ook niet een principe”; lees: *maar het geldt hier een principe, omtrent hetwelk enz.*

Op bladz. 78, 1ste kolom, staat in den 21sten regel der inter-

pellatie van den heer **Hoffman**: » De leden van den gemeenteraad met grondbezitters»; hiervoor leze men: » *De leden van den gemeenteraad werden op voordragt van den gemeenteraad met grondbezitters, benoemd door de Staten enz.*

In dezelfde interpellatie, pag. 79, is bij het opmaken een regel (thans de 14de van de 1ste kolom) op eene verkeerde plaats geraakt; moettende hij eerst zes regels later voorkomen. Deze zinsnede moet aldus gelezen worden: » dit althans blijkt zonneklaar, dat te dier tijd noch de Regering noch de Vertegenwoordiging

er aan gedacht heeft om aan de gemeenten liever vreemdelingen als burgemeesters op te dringen, dan, wanneer het noodig was en zij verlangden het, van het regt van dispensatie gebruik te maken; maar ook de Minister van Justitie heeft de bedoeling van die wet in dien geest opgenomen in de reeds aangehaalde rede, zeggende: » Zoo zijn er sommige plaatsen waar geene andere personen dan notarissen tot burgemeesters kunnen worden benoemd, en wanneer dit door het provinciaal gouvernement wordt verklaard, dan » enz.